

Přítomnost

16
nezávislý
týdeník

ROČNÍK XIII

V PRAZE 22. DUBNA 1936

ZA KČ 2.—

Kde zůstalo Rusko?

F. PEROUTKA

Agrární oddlužení

ADOLF PROCHÁZKA

E. F. Burian čili divadlo aktuální

OTTO RÁDL

Jak se píše povídka

DONALD MACONOCHE

Je Habeš poražena?

STANISLAV YESTER

Bránit republiku, ale až po revoluci ZD. SMETÁČEK

A ještě Fénix — Případ národní strany — „Nekalá soutěž“ filmové kritiky — Jak vzniká spis

Numerus clausus - na funkce — Je třeba i tímto člověku ztrpčovati život?

Žijeme v humánní době?

Slovo a slovesnost,

list Pražského lingvistického kroužku, věnovaný kultuře slova v umění, vědě a životě, začíná právě svůj II. ročník

Úspěch I. roč. „Slovo a slovesnosti“ u čtenářů i u kritiky domácí i zahraniční byl neobyčejný. Také v II. ročníku budou středem zájmu theoretické a praktické otázky jazyka a literatury české a slovenské. Z příspěvků, které jsou připraveny, uvádíme aspoň tyto:

P. BOGATYREV o kroji jako znaku ● E. F. BURIAN o jevištní řeči ● D. ČYŽEVSKYJ o teorii jazyka u Komenského a o mystice v české literatuře středověké a barokní ● B. HAVRÁNEK o postupném archaisování spisovné češtiny ● VL. HELFERT o staročeské metrice s hlediska hudebního ● R. JAKOBSON o poezii doby husitské ● V. MATHESIUS o snahách o záměrné zjednodušování angličtiny ● J. MUKAŘOVSKÝ o sociologickém pozadí díla Erbenova ● A. NOVÁK z dějin novočeské poezie ● ZD. PEŠKA o praksi jazykového práva v ČSR ● E. RIPPEL o českých prvcích v hovorové řeči německých vojáků ● I. SEIDLOVÁ o vlivu národního socialismu na německý jazyk ● R. SMETANA a B. VÁCLAVEK o kramářské písní a její formě, sociální funkci a literárně-historickém významu ● F. X. ŠALDA o české próze ● T. ŠMERAL o terminologických otázkách v marxistické literatuře české ● F. TRÁVNÍČEK o slovech maloměsto a malé město ● G. WINTER o tom, jak se píše pro noviny ● FR. ŽILKA o novodobém českém překladu Nového zákona

„Slovo a slovesnost“ vychází ve lhůtách čtvrtletních na dobrém papíře formátu 25 × 17,5 cm. Jednotlivý sešit o 64 stránkách je za 8 Kč, roční předplatné Kč 28.80. Odbíratí lze u všech knihkupců nebo v Melantrichu Praha XVI., Husova 20

KLUB PŘÍTOMNOST

sekretariát a klubovní místnost v Praze XI, budova Všeobecného pensijního ústavu (vých.vchod), tel. 355-33

Pravidelné debatní večery ve středu v 19.30 hodin

Večer dne 22. dubna 1936 promluví redaktor KAREL JÍŠE na téma:

Spolupráce v koalici a agrární strana

Příští večer koná se dne 29. dubna 1936.

Koalice znamená souručenství politických stran, které tvoří vládu. Předpokladem její úspěšné práce jest vzájemný soulad a důvěra. V posledních dnech se však dějí pokusy rozrušit tyto základní složky koaliční politiky, beztak již značně pošramocené. Žijeme v hlubokém mezinárodním rozvratu, kdy se hroutí nejprostší potřeby míru v trosky. Žijeme ve vnitropolitické stagnaci, kdy tolik naléhavých hospodářských a sociálních úkolů čeká na své řešení. Všichni patříme do jednoho houfu a je třeba, aby nás situace našla jednotnými a odolnými. Smysl pro politický realismus nás nutí, abychom tuto nutnost stále připomínali a střežili se všeho, co by naši soudržnost mohlo ohrozit. — Ale naopak, vyskytnou se stále snahy, aby tento houf byl rozehnán. Rozumný člověk se nedopočítá, kam tyto snahy směřují, a nechápe, že není tomtu jednání učiněna jednou provždy rozhodujícím způsobem přítrž. Není úkolem této rubriky, omezené na několik slov, zasahovati do polemik. Je však naší povinností, zabývat se tak povážlivými zjevy našeho politického života, k nimž některé listy vydatně přispívají. Klub uspořádá tuto středu, 22. dubna, večer o spolupráci v koalici a agrární straně, jež zahájí redaktor Karel Jíše.

OBSAH 15. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: F. PEROUTKA: Nebezpečí, v němž jsme. — Jeden z jejich prostředků. — OTTO RÁDL: Co můžeme očekávat od Anglie? — VAU SAMECH: Průvodce po burse. — FRANT. BARTOŠ: Dějiny hudby pod Hitlerem. — ZDENĚK SMETÁČEK: Dvojí jednotná fronta. — Věda nadarmo. — Kdo má dávat zákony? — Nemohla Pudová strana skutečně vstoupit do vlády? — Ještě o Fénixu.

Přítomnost

za redakci odpovídá Ferd. Peroutka

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE II., NÁRODNÍ TŘÍDA 18

Telefon číslo 390-51 až 54 ● Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. ● Nevyžádané rukopisy se nevracejí ● Předplatné na rok Kč 100.—, na půl roku Kč 50.—, na čtvrt roku Kč 25.—, jednotlivá čísla Kč 2.— ● Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10. 1. 1924 ● Podací úřad Praha 25

TISKEM KNIHTISKÁRNÝ O R B I S, PRAHA XII., FOCHOVA TŘÍDA Č. 62

Je Habeš poražena?

Evropská velmoc proti divošskému státu.

Člověka, který má smysl pro spravedlnost a věrnost k danému slovu, přirozeně musila pobouřit italská výprava do Habeše. Tento africký stát — rozlohou dvakrát větší Německa — byl členem Společnosti národů, a tam platí stejná práva i povinnosti, i když při tom Habeš představovala nejzaostalejší kulturní kout naší planety. Habeš byla napadena a dovolávala se pomoci. Není sporu, že sympatie valné části světa byly na její straně. Ale ty právě bránily správnému posouzení válečných možností obou stran. Lidé, kteří snad Habeš procestovali, zkoumali možnosti války na tomto území očima moderního vojáka. V tom případě přirozeně viděli zemi velmi hornatou, bez sjízdných cest a s krkolomnými stezkami pro mezky, viděli velké vzdálenosti (Habeš od severu k jihu a od západu k východu měří 1200 km, což je vzdálenost z Prahy do Sofie), poznali nenesitelné podnebí, nebezpečné tropické nemoci, a konečně tu byla ta největší operační překážka: dlouhé údobí dešťů, které pro válečné operace v Habeši znamenalo totéž, co zima v Rusku, tedy jejich značné přibrzdění, ne-li zastavení. Právě toto údobí dešťů bylo nejdůležitějším činitelem při kalkulaci polního tažení, poněvadž při nedostatku komunikací, které odolají záplavám vod, problém zásobování vojsk hluboko v habešském vnitrozemí byl nejožehavější.

Údobí dešťů dělila tedy válku v Habeši předem na tažení. Průměrně deštivé údobí trvá od června do září. Z toho plyne 8 měsíců operací a 4 měsíce operační přestávky, během které je třeba vojska zásobovat jako za operací.

Problém válečných operací v Habeši byl především problémem zásobovacím a sanitním. Proto, když Italové vpadli do Habeše, jsme napsali, že tu nepůjde tak o činy vojevůdcovské jako o to, jak tento úkol zdolají italští inženýři a lékaři. Tempo, se kterým se budovaly komunikace a letiště, dávalo tempo vojenským operacím, při nichž se dalo použít tím více jednotek, čím větší byla dopravní schopnost pořízených komunikací.

Proto, zkoumajíce operační problémy této války po měsíci jejího trvání, jsme na těchto stránkách napsali: „Nezasáhne-li po boku Habeše vojensky jiný stát a nebude-li přerušeno spojení italských operačních základů ve východní Africe se strategickou základnou v Itálii, pak do příštího údobí dešťů dosáhnou Italové svého prvního strategického cíle: odříznou Habeš od všech komunikací, vedoucích k moři.“

Sledujeme-li možnosti určité války, která je soubojem ozbrojených sil, porovnáváme nejprve navzájem obě strany tak jako zápasníky, počítáme jejich divise. Pak se podíváme na válečné cíle obou stran a zkoumáme, jak dalece jim napomáhá nebo překáží terén válečného pole. Tedy nejdříve síly a poté terén. V případě Habeše se postupovalo opačně: nejprve terén a potom síly. Otázka sil se nemusila zkoumat, poněvadž převaha Itálie nad Habeší po stránce operační byla nejméně desetinásobná. Evropská velmoc vytrhla do pole proti primitivnímu státu naprosto zaostalému politicky, hospodářsky a vojensky. Bez cizí evropské pomoci

nemohla Habeš odolat. Stovky tun papíru, potištěného protesty proti Itálii, nesrazily ani jedno italské letadlo, nevyřadily z boje jediný italský tank.

Italská převaha.

Na těchto stránkách jsme 13. listopadu tvrdili, že Itálie potřebuje v Habeši pro první tažení 20 divisí (od října 1935 do května 1936) a během dalších pěti let 5—10 divisí.

Měla Itálie těch 20 divisí? Ano. Šlo jen o to je dopravit do Afriky a o peníze na jejich vydržování v poli. Operačně problém italského tažení byl skryt v tempu stavby komunikací a strategicky v financování války, nepřijdou-li Habeši evropské velmoci na pomoc. Jakmile Italové měli jistotu, že budou s Habešany válčit bez rušení, že spojení Itálie s východní Afrikou bude zajištěno, pak celý problém strategicky byl pro Itálii dán její hospodářskou mocí a finančními prostředky.

Všeobecně se tvrdí, že africké tažení stojí Itálii měsíčně asi 1 miliardu lir. Dosud jde tedy, počítáme-li přípravy od března 1935, o válečné vydání v částce 14 miliard lir. Angličtí hospodáři odhadovali koncem září italský státní dluh na 108 miliard lir, oběh bankovek na 15 miliard a zlatou zálohu na 4 miliardy. Italský státní rozpočet činí asi 21 miliard. Neuděláme chybu, když dnes italský státní dluh vyjádříme číslicí 120 miliard lir. Je věcí odborníků potvrzení, zda zvýšením státního dluhu o 10 procent Itálie je hospodářsky rozvrácena. Přejde-li rok války (do září 1936) Itálii asi na 20 miliard, musí se počítat pro dalších 5 let průměrně s mimořádnými výdaji na okupaci a investice v Habeši ve výši 30 miliard. Nebudeme daleko od pravdy, počítáme-li, že od roku 1935 do 1940 bude musit Itálie opatřit na krytí války a pacifikaci Habeše asi 40—50 miliard lir. Tyto číslice nás učí chápat, proč Anglie vždycky velmi dobře propočítávala náklady každé válečné výpravy v Africe a v Asii. Žádná nesměla otrást citelně jejím hospodářstvím, poněvadž vedle loďstva nejmohutnější britskou strategickou silou byla Anglická banka. Válčení v koloniích je mnohem dražší než poblíž domácí hranice. Nepřeháníme, když řekneme, že Itálie dnes stojí v Africe měsíčně jedna divise 30 milionů lir, t. j. jeden muž 2000 lir. Až se přestane užívat mohutného letectva a až poklesne potřeba válečného materiálu, sníží se měsíční náklad na divisi na 20 milionů. To znamená, že udržování okupační armády o 8 divisích i po zlomení habešského odporu přijde ročně na 2 miliardy.

Anglii náklady na armádu v koloniích platí kolonie. Z Habeše dlouho nebude moci Itálie vytěžit ročně položku 2 miliard lir jen na udržování okupační armády. Italský vojenský rozpočet r. 1933 činil 5.7 miliardy (pozemní armáda, letectvo a loďstvo). Z toho pro kolonie bylo určeno něco méně než půl miliardy. Obsazením Habeše stoupnou tyto výdaje nejméně na 6 miliard. Při tom r. 1933 na jednoho obyvatele Itálie připadlo vojenských vydání 140 lir. Nebude-li Habeš co nejdříve vracet, co do ní bylo investováno, jako to Angličanům vrátila po burské válce jižní Afrika ve svém zlatu a diamantech, je tažení v Habeši velmi složitým problémem hospodářským pro budoucnost Itálie. Ale v žádném případě ne tak katastrofálním, jak to chce tvrdit cit, stranici napadené Habeši.

Itálie potřebovala proti Habeši nejméně 20 divisí, jak jsme tvrdili v listopadu minulého roku. Ve skutečnosti začala tažení v říjnu s 12 divisemi, z nichž 8 (4 řadové italské, 2 černých košil a 2 domorodé) byly na severním poli a 4 (1 řadová, 1 černých košil a 2 domorodé) na poli jižním. Celkem to bylo kolem 180.000 Italů a 40.000 domorodců. Vedle toho ještě 30.000 dělníků a 60.000 soumarů a 3500 auty.

Průběh operací.

Vrchní velitel italských sil ve východní Africe, generál de Bonno, v říjnu měl opravdu značnou převahu nad Habešany, jejichž mobilisace a koncentrace, když překročil hranice, byla otázkou dlouhých týdnů. Po zahájení operací 3. října následuje na severu postup asi do hloubky 50 km a poté více než třínedělní zastávka. Přípravuje se postup na Makalé, provedený od 3. do 8. listopadu. Zatím však Habešané shromáždili na severním poli větší houfy v několika armádách, které začaly využívat špatné italské sestavy, pronikat mezerami mezi jednotkami, přepadat přední stráž a týlové transporty. Na jižním poli se ukázalo, že pro hluboký postup na Harrar generálu Grazianimu nestačí síly, hlavně, když jeho západní křídlo začala ohrožovat armáda rasa Desty, postupující na Dolo.

Bylo vidět, že tažení se musí důkladněji připravit, má-li se zabránit značným ztrátám na životech při nedostatečně silné frontě. Italové ocitají se v defensivě.

Jak se to mohlo stát? Na frontě 170 km od Axumu po Makalé stálo 6 italských divisí, každá měla kolem 30 km ke kontrolování. To je nad síly té nejmodernější divise. Při tom šlo o kontrolu pásma naprosto rozervaného, horského, bez komunikací. Aby kryli svůj týl, Italové postupně zkracují svou frontu a couvají západním křídlem k základně Axum—Adua. Nejrady by byli na čas vyklidili také Makalé, ale to nešlo z prestižních důvodů.

Habešané hned od počátku tažení prohlašovali, že se budou bránit prostorem, to jest, že se nepustí do rozhodných operací, ve kterých by byli Italové ve výhodě, tedy blízko pohraničí, a že nechají Italy vniknout hluboko do vlastního území. Až přestanou fungovat jejich spoje, až bude vážnou italské zásobování, že jejich jednotky budou obtěžovat, napadat z týlu a z boků, že povedou drobnou válku, která na příklad vypudila Napoleona I. ze Španělska.

To se mohlo Habešanům dařit, kdyby byli Italové se vrhli dopředu překotně. Viděli jsme však, že po dobytí Aduy a Adigradu Italové se skoro na měsíc zastavili a po dobytí Makalé stáli na severu dokonce čtvrt roku (od 8. listopadu do 11. února). Za této přestávky došlo k změně v hlavním italském velení. Generála de Bonno nahradil náčelník italského hlavního štábu maršál Badoglio, který během tří měsíců italské pasivity na severu rozmnožuje tamní síly o 100 procent (ze 140.000 na 280.000) a na jihu o 50 procent (z 80.000 na 120.000). Rovněž tak bylo rozmnoženo letectvo a tanky. K únorové ofensivě má Badoglio 350 tanků a na 500 letadel.

Habešané neměli žádné pravidelné armády, v evropském smyslu organizované v taktické jednotky všech zbraní, neměli letectva ani zásobovacích služeb. Vyskytli se i odborníci, kteří vypočítali, kolik divisí mohou postavit do pole. Takovým prorokem byl na př. jistý rakouský pplk. gšt. (s oblibou u nás citovaný), který tvrdil, že Habeš může postavit do pole až 80 divisí, tedy armádu podobnou francouzské na počátku světové války. Řekl si, že Habeš má 12 milionů obyvatel. Ve světové válce průměrně 10 procent oby-

vatelstva bylo povoláváno pod prapory. V Habeši je to tedy 1.2 milionu. Divise má 15.000 mužů, děleno 15.000 dostáváme asi 80 divisí. To, že výzbroj jedné evropské divise skromného typu stojí na 150 milionů Kč a že těch 80 habešských divisí by přišlo na 12 miliard Kč, vůbec ho nijak neznepokojovalo. Nestaral se ani, jak bude tato výzbroj do Habeše dopravena, a co hlavní, jak bude k ní habešská armáda vycvičena, když do vzplanutí války Habeš neměla jedinou kloudnou divisi. Ten odborník neměl ponětí o tom, jak se někdy nové taktické jednotky stavěly, jak chatrná byla r. 1870 na příklad armáda Gambettova, narychlo utvořená bez aktivního velitelského sboru. Nevěděl, že Němci potřebovali v r. 1914 k postavení 4 nových armádních sborů plných tří měsíců, ač výzbroje a důstojnictva měli dostatek, nevěděl, že tyto ohromné masy je třeba zásobovat a to na dlouhou dobu.

Něguš dokázal víc, než se mohlo očekávat. Zmobilisoval celkem asi 400.000, z nichž 300.000 soustředil během prvních tří měsíců války na severním poli. Z toho však jen asi polovina byli aktivní bojovníci, druhá byli nosiči a otroci. Každý habešský bojovník měl s sebou zásoby na několik týdnů a, měl-li mezka, tedy asi na dva měsíce. Habešan je velmi skromný, jeho zásobování je snadnější než zásobování Evropana, ale i k tomu skromnému zásobování záhy chyběly prostředky. Habešská armáda i když žila, jak říkáme z místních zdrojů, rekvisicí, nemohla se pohromadě udržet déle než 3—4 měsíce. To znamenalo, že čas pracoval pro Italy, i když nepostupovali. Obtíže zásobovací nutily nakonec Habešany, aby se vzdali původních plánů, pružné ústupové obrany, poněvadž Italové se s místa nehýbali. A tak došlo k habešským ofensivám, které byly na severu v prosinci a v lednu krvavě odrazeny a které na jihu končily porážkou a rozprášením armády rasa Desty. A tak do 10. února habešské síly se zmenšily na nějakých 250.000 mužů, z nichž na severním poli bylo už je kolem 180.000. Z těch značná část byla těsně soustředěna po obou stranách komunikace Makalé—Dessie na horské hradbě Amba Aradam.

To se stalo Habešanům osudným. Maršál Badoglio připravil si na severu 5 armádních sborů, v celku kolem 16 divisí (tedy dvojnásob než měl v říjnu na tomto poli generál de Bonno) a s těmi 10. února zahájil ofensivu. Hlavní síly vrhl proti Amba Aradam, kde rozbil špatně manévrující armádu rasa Mulugety. Poté srazil za řeku Takaze armády rasů Kassy, Sejuma a Imru. V březnu bylo sděleno v italském parlamentě, že ve východní Africe je celkem 7 pěších divisí, jedna alpská, 6 divisí černých košil a 27 praporů v hodnotě dalších tří divisí, tedy celkem 17 divisí z Itálie v síle 300.000 mužů, 87.000 koní a soumarů, 11.000 aut a 60.000 dělníků. Mimo to podařilo se Italům na místě zorganizovat, jak tvrdí rakouské „Militärwissenschaftliche Mitteilungen“ z dubna, na 350.000 pravidelných a nepravidelných vojsk domorodých, které můžeme hodnotit asi jako 12 pravidelných divisí moderně vyzbrojených a vycvičených.

V polovině března, kdy maršál Badoglio začal ofensivu na celé severní frontě, od hranic britského Sudanu do hranic francouzského Somálska, měl na severu armádu kolem 400 tisíc mužů, která postupovala k jihu v sedmi proudech, čítajících celkem asi 20 divisí. Do poloviny dubna tyto proudy postoupily o 200 km. V posledních zprávách hlásil, že 120 tisíc vojáků a 60.000 dělníků staví za postupujícími proudy od severu silnice. Odečteme-li posádky v okupovaných oblastech a v samé základně, dále vojska pracující na stavbě komunikací, můžeme s pravděpodobností předpokládat, že maršál Badoglio disponuje v prvním sledu na čáře Gallabat—

jezero Tana—Socota—Dessie—Sardo asi 6 sbory o 12 divísiích, tedy kolem 200.000 mužů, proti kterým něguš stěží může postavit 30.000.

Na jižním poli generál Graziani pro trvalé deště nemůže s místa se svými 8 divisemi, jimž čelí ras Nasibu s armádou asi 40.000 mužů, zásobovanou z britského Somálska.

Počítáme-li pravidelné domorodé jednotky, mají dnes Italové ve východní Africe na 30 divísi, tedy dvojnásobek toho, s čím v říjnu zahájili operace. To znamená kolem 500 tisíc mužů pravidelných vojsk, proti kterým dnes může něguš postavit nějakých 70—80 tisíc, vzato velmi optimisticky.

Kdy budou Habešané poraženi?

Poraženým je ten, kdo si přiznal, že mu nekyne žádná záchrana, a že podrobením si zachová to, co může zítra neodvratně ztratit, bude-li otálet. Není sporu, že habešský císař by si byl válku s Itálií velmi rozmyslil, kdyby v říjnu věděl, jak to dopadne s tou pomocí Společnosti národů a s podporou Anglie, která mu prozatím stále dělá ducha svatého.

Něguš vedl válku obrannou. Ta má smysl jen když pro nás pracuje čas, tedy když máme naději, že buď dostaneme po určité době vydatnou pomoc anebo že nepřítel válku dlouho nevydrží. Společnost národů byla přesvědčena, že sankce zlomí italskou schopnost k válce už po několika měsících. Při tom se počítalo, že Habešané budou moci odporovat nejméně rok. Do té doby že v Itálii nastane hospodářský rozvrat, důsledkem hospodářského rozvratu bude rozvrat politický a politický rozvrat se odrazí opět na morální hodnotě armády, jak jsme viděli r. 1905 u ruské armády. Politicky a hospodářsky oslabená Itálie půjde pak na ústupky, které skončí vyklizením valné části obsazeného habešského území.

Prekvapením bylo, že Italové vyslali do východní Afriky tak značné síly, které jako parní válec budou drtit odpor Habešanů i terénu, pokud to ovšem dovolí počasí. Tato ohromná italská převaha prozrazuje, že Mussolini chce, děj se co děj, skoncovat tuto válku ještě do léta. Neskončuje-li tedy, začne mu patrně na podzim sil nesporně ubývat a to tím více, čím více zbytečných vojsk do Afriky vyslal. Ta tam budou čtyři měsíce za deště zahálet a ty čtyři měsíce znamenají pro Itálii vydání v částce nejméně 4 miliard. Na podzim by se začalo válčit znovu, ale pro Itálie už s jinou náladou. Dejme tomu, že to pak skončí do prosince, ale to je ode dneška dalších 8 měsíců, vyjádřeno v penězích dalších 8 až 10 miliard.

Budou-li italské finanční prostředky tát rychleji než habešský odpor, pak vyhrávají Habešané. Všechno závisí od toho, kdy začnou deště na severním poli. Obsazení Dessie neznámá žádná italská rozhodující vítězství, jež končuje válku v tomto tažení. Z mapy vidíme, že v půli dubna Italové dosud obsadili na severu asi 180.000 km² a na jihu 160.000 km². To znamená, že jsou pány asi třetiny habešského území. Z toho je však jen asi 120.000 km² území kolonisačně hodnotného. Ta nejúrodnější část Habeše a nerostně nejbohatší je stále ještě mimo italský dosah.

Co brání Italům, aby se zbytku habešského území zmocnili? Rozhodně ne habešská armáda. Jsou to jejich vlastní týlové spoje, jejichž budování diktuje tempo dalšímu italskému postupu. Spustí-li v květnu lijavce, budou dobře sjízdné silnice postavené Itálie v provincii Tigre od Adi-

gratu až snad po jezero Ascianghi, ale nebudou sjízdné spoje do Dessie. Za deště se také nebudou moci stavět.

Bude-li Italům štěstí přát a dovolí-li jim počasí dobudovat dobrou silnici (částečně je sjízdná za sucha) od Quoram do Dessie, pak mohou směle postoupit až do Addis Abeby. Na vybudování silnice od hranice erytrejské do Makalé o délce 120 km potřebovali skoro 3 měsíce. Od Quoram do Dessie je 200 km. Poněvadž tato silnice je zčásti postavena, můžeme čekat, že její dokonalé dobudování si vyžádá nejméně tři měsíců. Tedy tak v červenci by italská vojska v Addis Abebě měla v týlu komunikaci, která by i za deště fungovala a která měří od Asmary do Addis Abeby na 900 kilometrů.

Italové však mohou v Addis Abebě mnohem pohodlněji se zařídit a dříve, jakmile by mohli používat železnice z francouzského Džibuti. V takovém případě by ovšem mohl být osud Habeše zpečetěn ještě v tomto tažení. Ale i to předpokládá, že generál Graziani se zmocní v dohledné době Harraru a Diere Dau (kde mají Francouzové posádku, chránící železnici).

Habeš nemohou zachránit v tomto tažení, t. j. do léta sami Habešané, nýbrž především počasí, které už pět týdnů znemožňuje generálu Grazianimu obsadit Harrar a které by znemožnilo Italům dostavení silnice do Dessie (odkud do Addis Abeby je dobrá). Ale jak se zdá, závisí záchrana Habešanů od Francouzů, zda dají trať a hlavně svůj přístav k dispozici Italům pro zásobování italské armády v nitru Habeše.

Přispěje-li Habešanům na pomoc příroda, neskončí habešská válka ještě v tomto tažení. Italové budou postaveni před problém druhého tažení na podzim tohoto roku, kterým válka bude vstupovat do druhého roku svého trvání a tím se stane nejen velmi nákladnou, nýbrž pro italské občany také dost mrzutou. Do té doby může něguš prohlásit, že přijímá anglický protektorát a že pověřuje Anglii, aby hájila jeho zájmy, jako svého vasala. Ostatně je do podzímka dlouhá doba, a o vojenských možnostech se nikdy celkem proklovat nevyplácelo.

Stanislav Yester.

19. dubna 1936.

p o z n á m k y

Bránit republiku, ale až po revoluci

„VII. sjezd komunistické strany Československa, příznává nutnost obrany republiky proti Hitlerovi, zdůrazňuje a podtrhuje, že skutečná obrana republiky je možná jen cestou třídního boje. Náš sjezd likvidoval velmi důrazně budínovské teorie o zmírňování třídních rozporů v zájmu obrany... a všechny ty tendence, jimiž byl smazáván rozdíl mezi politikou třídního míru a politikou třídního boje. Usnesení našeho sjezdu spojují zájem obrany republiky s třídním zájmem pracujícího lidu. Má-li se republika ubránit proti Hitlerovi, je třeba, aby pracující lid v třídním boji rozdrtil reakcionáře jako velezrádce a spojence Hitlerovy, aby v třídním boji dosáhl národní rovnoprávnosti jako přední podmínky úspěšné obrany republiky, aby v třídním boji proti buržoasii si vynutil splnění svých existenčních požadavků. Třídní boj za svobody a chléb lidu — to jest nerozlučná součást a základna našeho boje proti Hitlerovi.“

Takovými slovy vykládá v „Rudém právu“ Jan Šverma výsledek posledního sjezdu komunistické strany. Vyloupeně z této hantýrky politický smysl oněch usnesení: komunistická strana jest ochotna hájit republiku proti fašistickému nebezpečí teprve tehdy, až budou splněny její politické a hospodářské požadavky, a tvrdí, že se pracující lid jinak vůbec nedá k takové obraně pohnout.

Něco je na tom správného: pracující lid bude opravdu ochoten nasadit život jenom za takový režim a za takový stát,

ktorý uspokojuje aspoň jeho nezákladnejšie politické a životné potreby. Je tedy otázka, zdali naše republika a naše odrúda demokracie jsou toho druhu, že stojí neboli majú stát pracujícím lidu za obranu. Komunisté tvrdí, že nikoli. Jejich branný program je proto tento: napřed musí být československá republika předělána a teprve potom lze zaručiti její účinnou obranu; napřed musí být buržoazie poražena proletáři v třídním boji, napřed musí být proveden komunistický národnostní program, a teprve potom může mít pracující lid dostatečný důvod k tomu, aby republiku i vojensky hájil.

Základní věc, kterou by si komunisté měli ujasnit, je tato: nejde o to, aby si dlouho vybírali a aby se chystali k jakési obraně zatím neskutečného státu podle svých zálib. Jde o obranu tohoto skutečného státu, jaký nyní jest. Netvrdíme, že je to ráj pro dělníky. Vskutku není. Ještě je příliš mnoho lidí, kteří v něm krutě trpí. Ale jsme pevně přesvědčeni, že i tato nedokonalá demokracie stojí dělníkovi za to, aby zdvihl ruku na její obranu. Nezdvihne-li ji, pomáhá nepřímo úhlavnímu nepříteli i demokracie, i socialismu, i komunismu, totiž fašismu. Bude-li republika obhájena bez pomoci komunistického dělníka, bude to znamenat po úspěšné obranné válce politickou smrt komunismu, protože ostatní politické směry se naň prostě budou dívat jako na zrádce, který v rozhodující chvíli zklamal. Podlehne-li republika, octne se netečný komunistický dělník pod patou vítězného fašismu právě tak jako ti, kteří se účastnili obrany.

Komunisté na svých sjezdech a ve svém tisku berou na pomoc nesmírně složitě teorie o taktice a strategii třídního boje, zatím co otázka je krajně jednoduchá: vybrat si mezi demokracií a fašismem. Ale komunisté se stále tváří, jako by si měli vybírat nikoli mezi demokracií a fašismem, nýbrž mezi fašismem a komunismem. To je ovšem žalostný omyl. Proč? Docela prostě proto, že komunismus nemá dnes nikde naděje na výhru. Kdekoli by byl učiněn pokus o komunistickou revoluci, hledalo by všecko, co je od komunistů napravo, záchranu ve fašismu. Kdo umí počítat do pěti, uhodne snadno výsledek takového střetnutí.

Komunisté se ovšem utěšují jakýmiś fantasiemi o jednotné frontě. Do resoluce svého sjezdu si napsali, že je třeba vytvořit „širokou lidovou frontu dělníků, pracujících rolníků, živnostníků a ostatních pracujících vrstev“. To je tak asi celý národ. Sjednotit však dnes celý národ pod vedením komunistů, to by se mohlo podařit leda divotvůrci. Bylo by k zoufání, kdyby komunisté ani tuto pravdu nemohli pochopit.

Celá komunistická koncepce jednotné fronty je jedno jediné veliké „kdyby“. To se rozumí: kdyby se toto „kdyby“ uskutečnilo, kdyby se všichni dělníci stali komunisty a kdyby se k nim přidali všichni rolníci a celý střední stav, dělala by se panu Gottwaldovi znamenitě politika. Ale nejspíš by ani za těchto pohádkově příznivých okolností neměl tolik času, aby mohl odkládat obranu republiky až po provedení komunistického programu.

Opakuje se, co se už stalo pravidlem: v rozhodujících chvílích, kdy jde o samy základy pospolitého života, berou komunisté do rukou dalekohled a tvrdošjně pozorují nejbuzďalnější mlhoviny na politickém nebi. Jaká pomoc! Skutečnou politickou práci vykonávají zase jednou jiní. Z. S.

A ještě Fénix

Kdo sleduje pozorně zákulisí boje o sanaci československého Fénixu, vidí, že největšími odpůrci zabezpečení ohrožených pojistek jsou vůdčí osobnosti jiných pojišťoven, kterým nejde o nic jiného než o to, zbavit se konkurenta. Je to politika krátkozraká, důstojná spíše dvou obchodníků v téže ulici, než finančníků, spravujících miliardové hodnoty. Když se před časem zhroutil u nás jedno velké nakladatelství, našlo se přece několik nakladatelů, kteří, uvážijce správně, že úpadek jednoho z nich ohrozí na pověsti všechny a znervosní trh, počali se starati o podchycení tohoto konkurenčního podniku. Neuspěli, protože jim scházely prostředky a hlavně chyběla dobrá vůle úpadece, který se choval tak, že jakoukoliv záchranu znemožnil. Také prezident T. G. Masaryk ve „Světové revoluci“ zaznamenává jednu charakteristickou epizodu svého života, ze které možno načerpat poučení pro dnešek. Píše: „V Americe byl jsem svědkem, jak kupec v menším městě udělal úpadek, zažil jsem tu překvapující fakt, že ostatní kupci mu pomohli, ač jim byl konkurentem; správně si řekli, že když padne, vrhne to nepříznivé světlo na ně.“ Jak vidět, nedorostli ještě někteří kapitáni našich pojišťoven na úroveň kupců menšího

amerického města, neboť by jinak oni především musili se starati o záchranu, nebo důstojnou a pojištěnce chránící likvidací ústavu, jehož úpadek by jistě po celé příští desetiletí vrhal stín nedůvěry na veškeré pojišťování.

K četným dopisům, které dostáváme, podotýkáme tolik: dejme tomu, že by bylo dokázáno, že dr. Berliner byl úplný padouch. Plyne z toho, že nevinní pojištěnci mají být ozebračeni? Je nutno bedlivě rozlišovati tyto dvě stránky otázky.

Na štěstí se zdá, že vláda se rozhodla neřešiti tuto aféru v ovzduší paniky, do kterého ji mnozí nutili. Tím by byl náš úkol v této záležitosti skončen. Nechtěli jsme nic jiného, než upozorniti, že řešení má se dít v náladě klidu a rozvahy a ne pod zorným úhlem konkurenčního boje. Jestliže se kdo provinil, ať je potrestán — jak zaslouží.

Karel Kubata.

Případ národní strany

Když se národní strana slovenská loňského roku rozešla se stranou ľudovou, její vnitřní poměry se zhoršily. Čím dále, tím více se prohlubovaly rozpory mezi t. zv. křídlem bratislavským a mezi frakcí turčiansko-martinskou. Celý spor se formálně točil okolo toho, jak se má politicky národní strana orientovat. Bratislavské křídlo nebylo proti spolupráci se stranou agrární, Martinčané si přáli zachování dosavadní linie radikálně autonomistické, ať už ve spojení se stranou ľudovou nebo bez ní. Podstatnou úlohu při tomto rozhodování hrála ovšem otázka finančního zabezpečení strany.

Je proto celkem pochopitelné, že nyní bratislavské křídlo nabylo vrchu. Tím se však situace ve straně značně zhoršila.

Martinčané (dr. Vančo, dosavadní místopředseda strany, a bývalý generální tajemník Staš) obvinili před několika dny ve zvláštních oběžnicích představitelů bratislavského křídla, že zradili ideu strany tím, že přijali „ze známého pramene“ větší částky peněz. Napadení nezůstali odpověď dlužni. Obvinili zase dra Vančo, že v říjnu m. r., když „Národné noviny“ byly ve velmi svízelné situaci finanční, navrhl, aby byly dány do správy zvláštního konsorcia, v němž by zasedali tři agráři, že radil předsedovi strany Rázusovi, aby požádal Hožzu nebo Beneše o peníze, a že páni z Martina byli na podzim loňského roku v Praze, kde se marně pokoušeli „Národné noviny“ za 200.000 Kč prodat.

Tak upřímně propírají dnes páni z národní strany své prádro.

Případ národní strany slovenské je smutným případem slovenského autonomismu. Hnutí, které nepřestává zdůrazňovat svoji charakterovou ryze, které o sobě říká, že mu nic neleží na srdci než boj proti dnešnímu systému — hledá finanční prostředky u lidí, proti kterým bojuje.

Skoro se nám zdá, že by nebylo divu, kdyby ti, kdo dodnes ještě věřili tomu, co jim k víře předkládají títo lidé, se zeptali: Jak by nám asi bylo, kdyby Slovensko skutečně mělo autonomii a vy byste byli jeho představitelé? Dr. v.h.

„Nekalá soutěž“ filmové kritiky

Při dnešním sociálním významu filmu jako davové zábavy nemůže nám být lhostejné, zda toto zboží je dobré či špatné, zda na diváky má vliv prospěšný nebo škodlivý. Jde o to, zda biograf, středisko lidové zábavy a v mnohém směru i výchovy, má být pramenem umělecké a kulturní výchovy lidu či semeníštěm nevkusu a tuposti. Filmová kritika má v tomto směru velký úkol veřejného strážce.

Proti tomuto úkolu a právu filmové kritiky se nyní bouří jeden z těch neúspěšných filmových autorů, který nedostatky své práce, v tomto případě libreta filmu Ufy „Komediantská princezna“, si hledí vynahradiť žalobou proti filmovému kritikovi, jenž na slabiny autorovy práce veřejně upozornil. „Spisovatel a filmový libretista“, který podle vlastních údajů „rozvíjí podnikatelskou činnost v tom směru, že sepisuje filmová libreta, vypracuje scenaria, pořizuje překlady filmových libret a podává posudky o filmových námětech za odměny případ od případu smluvené“, tedy tento „spisovatel“ a podle jeho vlastních údajů snad spíše „sepisovatel“, podal žalobu na filmového kritika „Práva lidu“, pro nepřiznivou kritiku českého filmu „Komediantská princezna“, jehož libreto byl autorem, a žádá v náhradu za utrpenou škodu a příkory celkem 917.500 Kč.

Pan autor si svou činnost necení právě lacino, ačkoliv sám v žalobě přiznává, že český film „Komediantská princezna“ „není právě filmovým veledilem, na základě literární práce snad mezinárodního významu“. (Pěkný styl!) Svou práci však hned nato sám charakterizuje těmito slovy: „Film „Komediantská princezna“ jest film dobrý, i když nelze popřít některé nedostatky herecké a technické, má také námět jako takový dobrý, obsahuje celou řadu dobrých veselých scén, střídajících se s obrazy poněkud sentimentálními a v celku plní slušně předpoklady dobré filmové veselohry.“

Do této úspěšné činnosti pana žalobce „zasáhl však rušivě“ žalovaný kritik, který ve shodě s velkou většinou svých kolegů vyjmenované hodnoty jeho filmu neuznal. Tato nepřiznivá kritika jediného listu (ostatní časopisy, i když uveřejnily rovněž odmítavé kritiky, žalovány nebyly) ku podivu stačila, aby byla zničena podnikatelská a hospodářská existence žalobce. Žalobce si při této příležitosti v textu žaloby trpce stěžuje na nespravedlivost „Práva lidu“, které prý „vždy a všude není tak přísným ochráncem proletární výchovy“. Líbí se tam prý jednomu kritikovi, „ostatně intimnímu příteli a spolupracovníku“ žalovaného, na př. v jednom americkém revuálním filmu „hezka děvčata, jazzová hudba, atmosféra dokonalého revuálně-hudebního souladu atd.“ Starostlivě si žalobce klade otázku, jak prý se „shoduje propagační zásada třídně chápaného demokratismu s tím, že ředitel revuálního divadla, čili „vykořisťovatel“ pracujícího lidu je „sympatickým mužem“ a atmosféra revue, tato vábivá požívaná pro ochablé nebo předrážděné pohlavní pudy, se označuje za příjemnou, zejména je-li známo, že požívanou tuto si platí „buržoazní“ z ukradených nadhodnot, vydřených na mozolech pracujícího lidu?“ Těžko něco namítnouti proti této „socialistické“ připomínce spolupracovníka zdejší filiálky hakenkrajclerské Ufy. Jeho živnost — „sepisování filmových libret“ toho času pro českou produkci Ufy — prostě nepřipouští možnost, aby se někomu líbil dobře udělaný americký komerční film, zatím co po shlédnutí na př. „Komediantské princezny“ totéž perversní individuum (rozuměj filmový kritik) „tupí nevinnou veselost maloměstšácké české hospody“. Škoda, ovšem, že ta „veselost“ není veselá pro každého; škoda, že divákovi s troškou vkusu tato „veselost“ páně Gerstlových českých hospod nahání husí kůži ze samého studu nad tím, co se za českou filmovou práci také vydává a před cestou soudní obhajuje.

Na výsledek tohoto procesu můžeme být — jak se říká — právem zvědaví, neboť i při zdánlivě grotesknosti a absurdnosti citovaných zde míst žaloby — vlastně této žaloby vůbec — je rozhodnutí soudu tentokrát zásadního významu pro existenci filmové kritiky. *Jar. Brož.*

Jak vzniká spis

Ti, kdo usilují o reorganizaci administrativy, měli by dáti zhotovit film o tom, jak vzniká úřední spis. Film o tom, jak vzniká kniha, již — zásluhou Družstevní práce — máme. Film o tom, jak vzniká úřední spis, by velmi přesvědčivě ukázal, kde jest nutno a možno přiložit ruku k dílu, chceme-li, aby kolečka naší administrativy se točila rychleji. Stručné libretto filmu by vypadalo asi takto:

Do úřadu přijde to, čemu se říká: podání strany. V podatelně dostane číslo a kratší nebo delší cestou dostane se na stůl referenta, který v knížce musí podpisem potvrdit, že podání přijal. Ale podání strany, tak jak přišlo na stůl referenta, jest holé. Bez šatu. Takto leží delší nebo kratší čas mezi jinými spisy, až jednoho dne se stane s ním důležitá změna: dostane referátník. To jest obal, šat, na který referent pečlivě přepíše podací číslo, datum a jiné údaje. Pak se pustí do vypracování spisu. Nejprve napíše na referátník nebo do referátníku stručný obsah podání. To proto, že povětšinou toto podání strany zůstane v referátníku; ale ať se referent evičí v podávání obsahu své četby. Referent nenapíše hned vyřízení. Musí napsati t. zv. votum, t. j. musí se vyzpovídati, proč koncept odpovědi na podání strany píše právě tak a ne jinak. Teprve potom, když sepsal t. zv. votum, píše koncept odpovědi; v tomto konceptu se různými značkami domlouvá s písárnou, aby opsala do čístopisu to, co je uvedeno ve votu. Potom spis jde k podpisu aprobantovi. Tam leží někdy chvilku, někdy hezky dlouho. Jsou aprobantí, kteří považují za svoji povinnost v každém konceptu něco upravit a změnit; ne pro věc, ale proto, aby ti menší referenti viděli, že nad nimi jest vrchnost, která vždy

v jejich konceptu něco najde. Spis pak putuje do písárny, kde se koncept opíše. V mnohých písárnách se ještě čístopis prohlíží, shoduje-li se přesně s konceptem. Zaměstnají se tím dva lidé: jeden čístopis čte a druhý porovnává čtené s konceptem. Čístopis pak jde k podpisu do výpravy, odkud po určitém zdržení se dostane do rukou čekající strany. Ale to jest případ nejjednodušší. Jest tu bezpočet možností a kombinací poslat spis jinému oddělení nebo presidiu k nahlédnutí, k vyjádření, před vypravením, po vypravení atd. A situace je ještě složitější, musí-li účtárna realizovati to, co je ve spise, nebo jedná-li se o věc, o níž se musí vyjádřit několik resortů. Referátník pak podezřele chátrá a přibývá na něm podpisů a značek.

Doporučoval bych natočit tento film. Bude-li natočen, pak pozná mnoho stran, které učinily podání u úřadu, proč ještě nemají odpověď na svoje podání, ačkoliv už dávno referent v úřadě je ujistil, že spis je vyřízen. Je to možné: spis je vyřízen, je podepsán, ale ještě kdesi běhá. *V. Gutwirth.*

Numerus clausus — na funkce

Byl jsem na poradě mládeže, která jednala o ustavení organizace a v první řadě o tom, kdo bude stát v jejím čele. Mladší, kteří by tuto funkci mohli zastávat, bylo několik. Ale bez námitek a odporu byla přijata zásada, že v čele organizace má státi ten, kdo nemá jiné funkce, kdo se proto funkci, pro níž je navržen, může zcela věnovati.

Jak to vypadá u starší generace? Tam lidé k dvaceti pěti funkcím dostávají dvacátou šestou právě proto, že už jich mají dvacet pět. Poslanecký mandát dostávají lidé v politických stranách jak přídavek k dosavadním svým funkcím. A když už jsou poslanci, dostanou zase řadu dalších funkcí, protože je řada spolků, korporací, které se chtějí pochlubit tím, že ve svém čele mají poslance. Vede to pak k tomu, že v řadě spolků a korporací poslanci a senátoři jen figurují. —

Mladší generace už poznává, že význam lidí není v tom, kolik funkcí kdo má, nýbrž v tom, jak je zastává. Mnozí naši politikové, poslanci a senátoři za sebou vlekou celý chvost funkcí, a výsledek jest, že se nemohou soustředit na žádnou. A jak možno vychovati skutečně pracující dorost pro politické strany, když všechny funkce se soustřeďují v několika málo rukou? Má-li poslanec spoustu funkcí, jest nucen k povrchní práci a jest odkázán na to, co mu řekne okolí. Jest ozdobou spolku nebo korporace, kde sedí, ale jinak znamená velmi málo. Bylo by dobře, aby politické strany uvažovaly o tom, aby v nich byl stanoven numerus clausus, pokud jde o počet funkcí. *V. G.*

Je třeba i tímto člověku ztrpčovati život?

Nedávno proběhla novinami zpráva, že nějaký Čech ze Slovenska prohrál u nejvyšší instance stížnost, ve které se domáhal, aby jeho syn se úředně mohl psát Jirí a ne Juraj, jak to proti vůli otcově zapsal matrikář do tak zvaného rodného listu. Není divu, že svou při prohrál, div je jen, že si takto dal od matrikáře svého syna pokrýtí. Nejvyšší instance rozhodla správně: co je na křestním (rodném) listě, je svaté, a nedá se už měnit. Otázka je jen, zda skutečně matrikáři na Slovensku mají povinnost zapisovati všechna křestní jména výhradně ve slovenském znění a zda přání otcovo nemusí respektovati. Je-li tomu skutečně tak, pak si úřad osobuje vlastně právo znění jména nadiktovati, a to, myslím, právo nemá a nemůže mít.

Kdo jiný než právě úřad má především respektovati a hájiti základní práva lidské svobody, k níž náleží i volba jména v znění českém nebo slovenském? Vždyť všechny důvody mluví pro nezměnitelnost křestního jména — a to by potom člověk neměl mít práva dát svému dítěti nezměnitelné české jméno, jestliže ho úřady proti jeho vůli poslali na Slovensko? Anebo snad zapisují také v Čechách jména slovenských dětí, jež se tam narodily, v českém znění? Neznám ani jeden takový případ, naopak, nikde se snad tak nerespektuje slovenské znění křestních jmen jako v Čechách. V odborném tisku (v „Naší řeči“) i v novinách snesli nedávno rozumní lidé už tolik důvodů pro svobodnou volbu jména a pro jeho nezměnitelnost. Jenom odpovědní činitelé v úřadech dosud nevysvětlili, jaké je přesné úřední stanovisko a čím je odůvodňují. V praxi však neustávají nářky slovenských Čechů, že jejich dětem bývá slovenské

znění jména vnučovano. To ztrpčuje život člověku, který se pak musí u úřadů dovolávat práva v tom, co by mělo být samozřejmostí. Tu přece nejde o politiku, nýbrž jen o nedorozumění. Instrukce ministerstva vnitra jsou asi slovenskými notáři špatně chápány a praktikovány. Nikdo v tom přece nebude hledat protičeskou nebo protislovenskou zaujatost. Právě proto, že si sebe navzájem vážíme, je pro nás samozřejmý požadavek, aby každému z nás bylo dáno, což jeho jest — vždyť jméno, to není konec konců jenom občanská osobní značka, ale i kus nezadatelného lidského soukromí, v němž mi nikdo nemá práva poroučet a diktovat. *K. E.*

Zijeme v humánní době?

Před nedávnem přinesly noviny případ ze soudní síně. Žalobce, velmi zámožný člověk, žaloval a zabavoval kus po kuse zařízení bytu nemajetné vdově, až se tato octla úplně bez prostředků na ulici. Došlo pak z toho k urážce na cti. K soudu se strany nedostavily a bylo proto líčení odročeno. A proč? Cituji doslova onen soudní referát: „Nemohla být doručena obsílka žalobci, který dlel někde v mořských lázních, a nemohla být doručena obžalované, která přespávala kdesi v neznámém stohu.“

Zvláštní případ? Na první pohled ano, ale obdoby jeho, kde stojí proti sobě všemi výsadami moci a majetku vyzbrojený jedinec proti ubohé lidské trosce, bohužel vyskytují se ve společnosti naší přece dosti často. Věřím, že bylo právo na straně žalobce, aby směl zabavití oně vdově všechno, co ještě mohlo mít cenu majetku, ale otázkou příliš bolestnou, zda by bylo ohroženo životní maximum onoho žalobce, kdyby tak tvrdě svého práva neužil a nezbavoval tím chudáka posledního hadru pod hlavou a nečinil tak ze svého práva největší bezpráví. Zde nelze zastírat si oči před holou skutečností a utěšovat se, že toto bezohledné prosazování nároků děje se přece jen ve jménu práva. Nutno zamyslet se trochu nad zbídačelým životem druhého. Ať bychom sebe více se snažili ospravedlnit tento čin právními stanoviskami, všechna naše ospravedlnování blednou a rozpadávají se v prach před faktem: že svlékli jsme do naha chudáka, abychom sami z toho vytěžili. Bohužel, že neexistuje žádná charita, která by mohla zadržeti někdy tyto chtivé ruce a zakročiti ve prospěch vyhozených na dlažbu. Všechna moc je v rukou toho, kdo má v rukou právo, a jen šifka jeho svědomí a zvůle může rozhodnouti, jak dalece toho využije. A je zvláštní, že exekuce hubených kapes děje se bez studu před veřejností a že to dělají někdy i ty ruce, které třeba pak při dobročinné sbírce blýsknou se stokorunou.

A je ještě více na pováženu, že všichni to víme a chodíme tiše kolem takových případů a tváříme se k tomu, jako by se nic nestalo, a nedáme najevo ani své opovržení. Lidé, k jejichž životnímu standardu patří všechno pomyslné pohodlí a halasný luxus, neměli by tak bezohledně urážeti lidskou bídu. Je celá řada různých sociálních institucí, jež se snaží mírniti a napravovatí krivdy, je Liga pro lidská práva, která se ujímá lidí, jimž se děje bezpráví. Dělají se ankety, jak zachrániti lidstvo před hospodářským a mravním úpadkem. Ale v těchto drobných tisícových případech útisku stojíme bez programu, bezradní, jako před vysokou zdí, a nevíme kudy kam.

Soňa Hradecká.

národní hospodář

Univ. prof. dr. Adolf Procházka:

Agrární oddlužení

(Úskalí zemědělského vyrovnání.)

Počátkem tohoto měsíce vyšlo ve Sbírce zákonů a nařízení pod č. 76 vládní nařízení o zemědělském vyrovnacím řízení. Je to doplněk silvestrovského vládního nařízení čis. 250/1933 o úlevách při splácení zemědělských dluhů. Kdežto toto nařízení snižuje úmor dlouhodobých hypotekárních dluhů a ostatní zemědělské dluhy, zasažené t. zv. zemědělským moratoriumem, rozkládá na splátky, snaží se nové vládní

nařízení o zemědělském vyrovnání pomoci i těm dlužníkům-zemědělcům, kteří, hledíc k stavu svého zadlužení, nebudou moci se dostat z tísně ani při využití všech výhod, poskytnutých nařízením č. 250. Pomáhá zemědělcům tím, že usnadňuje vyrovnací řízení (snižuje vyrovnací kvotu a ulehčuje přijetí vyrovnacího návrhu), poskytuje daňové oddlužení a dává jim možnost zbavití se na drahnou dobu splácení hypotekárních dluhů.

Dlužník a věřitel.

Jest zásadně jistě chvályhodné, když se dlužníkům, stíženým hospodářskou krizí, poskytují úlevy. Bohužel každá úleva dlužníkovi má svůj rub: tím je zásah do práv věřitelových. Chceme-li tudíž nařízení o zemědělském vyrovnání posuzovati s obecného hlediska, musíme o něm uvažovati nejen podle zájmů dlužnických, nýbrž též podle stanoviska věřitelů, a musíme si položit otázku, zda snad ochrana zájmů jedné kategorie neohrozí hospodářský organismus celku.

S hlediska věřitelů jeví se nám situace po uzákonění zemědělského vyrovnání asi takto:

Přímo jsou vyrovnáním zasaženi věřitelé knihovně nezajištění, dále berní erár se svými daňovými, dávkovými a poplatkovými pohledávkami a pak hypotekární věřitelé, pojištění v pořadí nad 80% odhadní ceny dlužnickových nemovitostí. Tito věřitelé, dojde-li k vyrovnání, mají obdržeti na úplné zaplacení svých pohledávek — podle bližších okolností — případně jen 35% ve splátkách do sedmi let. Ti nezajištění v mnohých případech již dávno — hledíc k moratoriím — udělali kříž nad svou pohledávkou a snad dokonce uvítají, obdrží-li alespoň její zlomek. Proto budou často i ochotně hlasovat pro vyrovnání.

Erární pohledávka je kapitola pro sebe. Je podle platných předpisů bezpečně pojištěna zákonným a přednostním zástavním právem na dlužnickově nemovitosti. Stát se tohoto práva v zemědělském vyrovnání dobrovolně vzdává, čímž jednak uskutečňuje zemědělské daňové oddlužení, jednak zlepšuje posici hypotekárních věřitelů, kteří v knihovním pořadí po něm následují. Tvrdě budou však postiženi ti hypotekární věřitelé, jejichž pohledávky podle výsledků odhadu reality a určení stavu břemen ocitnou se v pořadí nad 80% ceny nemovitosti. Dosud mají věcnou jistotu v realitě a dlužník jim pohledávku úrokují a splácí. Nyní jsou postaveni na roveň věřitelům knihovně nezajištěným. Mohou se ovšem vyrovnání a tím zániku svých zástavních práv brániti tím, že hlasují proti vyrovnacímu návrhu. Avšak mají málo naděje na úspěch. O zemědělském vyrovnání rozhoduje prostá většina věřitelů a jejich pohledávek, resp. pouhá jedna třetina věřitelů při dvoutřetinové většině kapitálové, a pohledávky erární, i když stát nehlasuje, čítají se k pohledávkám, jejichž věřitelé s vyrovnáním souhlasí. To v celku znamená, že nesouhlas hypotekárního věřitele, pojištěného nad 80% odhadní ceny reality, zpravidla vyrovnání nezabrání, když berní erár a nezajištění věřitelé (tito ve svém zájmu) s ním budou souhlasiti. Uvážíme-li k tomu, že odhad dlužnickovy reality, provedený podle speciálního odhadního řádu, jež vláda pro účely zemědělského vyrovnacího řízení chystá vydati, bude jistě krajně střízlivý, pochopíme starosti zadních hypotekárních věřitelů — namnoze drobných lidových peněžních ústavů — o osud jejich pohledávek.

Avšak nejde jen o tyto bezprostředně postižené hypotekární věřitele. Ohroženi jsou i ti šťastní, kteří se dostali se svou pohledávkou do dobrého pořadí čtyř pětín odhadní ceny reality. Nové vládní nařízení sice ponechává jejich pohledávku v nominální výši, ale skýtá dlužníkovi možnost, aby docílil její úplnou imobilitu, a to případně na dobu plných sedmi let. Vyrovnací komisař může totiž na návrh dlužníka v souhlase s vyrovnacím správcem, snížit — podle situace dlužníkovy — úrok takové pohledávky a zcela zastavit její splácení. K tomu má ovšem dojít jen tehdy, „pokud z toho věřiteli nehrozí vážná újma“. To je však zajisté klausule příliš široká.

Hypotekární věřitelé s výjimkou emisních ústavů, jejichž pohledávek zemědělské vyrovnání se netýká, musí tudíž s vážnými obavami hledět vstříc neradostné budoucnosti. Ti zadní ztratí hned a přímo, ti přední obdrží místo zaplacení slib na sedm let. A to je doba dlouhá, v níž se všelicos může změnit.

Z a s e z e m ě d ě l s k ý ú s t a v . . .

Uvážíme-li k tomu, že nové vládní nařízení ničí a zeslabuje ještě jiné věřitelské jistoty (na př. ručitelské závazky zemědělců, jež soud smí redukovat až na pouhých 35%, nebo solidární závazky manželů-zemědělců), pak pochopíme, že věřitele již dnes bolí hlava ze zemědělského vyrovnání. Dokladem toho byla na př. valná schůze Ústředního svazu hospodářských společenstev v Brně ze dne 6. dubna t. r., na němž delegáti lidových peněžních ústavů s nelíčenými rozpaky přijali nové vládní nařízení. Byli však — podle zpráv tisku — upokojeni přítomným ministrem zemědělství, jenž ohlásil, že bezpečnost lidových peněžních ústavů má zaručit připravovaný zákon o t. zv. Zemědělském ústavu, jehož osnova bude co nejdříve podána vládě.

Zde se otevírá další a krajně závažná problematika zemědělského vyrovnání.

Zemědělský ústav — podle osnovy — má být správcem t. zv. Pomocného fondu, jehož funkce — mezi jiným — spočívá v sanaci lidového zemědělského peněžnictví, postiženého zemědělským vyrovnáním. Alimentace tohoto Pomocného fondu je konstruována tak, aby do něho přispívala nejšířší veřejnost, hlavně stát (poplatnictvo) a vkladatelé, a aby jej podpořily (zápůjčkami) naše peněžní, hlavně veřejnoprávní ústavy. Psal jsem o tom podrobněji v č. 7 „Přítomnosti“.

J a k b y t o d o p a d a l o . . .

Kdybychom připustili, aby ztráty lidového zemědělského peněžnictví ze zemědělského vyrovnání kryl Pomocný fond z prostředků právě naznačených, nevyvarovali bychom se několika nevitáných důsledků.

Především byl by porušen dosavadní organický poměr dlužníka a věřitele. Věřitel ztratil by odpovědnost z dlužníkovy vyrovnání a ochotně by pro ně hlasoval, neboť by se vyrovnával se svým dlužníkem, jak se říká, na cizích zádech, totiž na účet Pomocného fondu, resp. jeho příspěvatelů. Za tohoto stavu mohli by ovšem i hypotekární věřitelé s klidem svoliti k zastavení splátek na jistinu svých pohledávek, neboť by jim z toho, jak

vládní nařízení předvídá, nehrozila žádná vážná újma. Tím by však padla nejučinnější kautela opatrného vyrovnání, již je kontrola věřitelů. Daný stav vedl by též k oprávněným výtkám se strany nezemědělských kruhů, ba všech těch (tedy i zemědělců), kteří výhod zemědělského vyrovnání nemohou a nehodlají použít. Zaplatili by jako příspěvatelé Pomocného fondu protihodnotu vyrovnání.

Druhý důsledek, navazující na předchozí, tkví v nebezpečnosti peněžního rozvratu. Pomocný fond, měl-li by sanovat přemnohé ztráty, vyvolané benevolentním zemědělským vyrovnáním, musil by být neobyčejně bohatě dotován. To je možné jen za cenu převýdeje dluhopisů, jimiž Pomocný fond hodlá si opatrovat peněžité prostředky, a za cenu více méně nuceného kontrahování zápůjček u veřejnoprávních ústavů, v neposlední řadě též u lombardního a eskontního ústavu. Osnova o Zemědělském ústavu a Pomocném fondu s těmito finančními prameny v přední řadě počítá. Zdá se však, že tak silný úvěrový tlak by náš peněžní trh neunesl a že by se dostavily příznaky inflace.

P o l i t i c k á s t r á n k a v ě c i .

Konečně obavy budí mocenská stránka věci. Pomocný fond a jeho správce Zemědělský ústav jsou navrhovány jako instituce, ovládaná poměrně úzkým kruhem zájemníků. Mají v nich míti téměř výlučně hlavní slovo delegáti zemědělských peněžních ústavů a osoby jmenované, resp. navrhované min. zemědělství. Výkon kompetence Pomocného fondu, zejména poskytování sanačních příspěvků, není nad to v osnově blíže určen, ba přímo se tam naznačuje, že při něm má rozhodovati volná úvaha se zřetelem k „veřejným zájmům“. Kdyby takto konstruovaný fond stal se pánem nad vyrovnáním toho kterého dlužníka, je nebezpečí, že náš venkov v řadě případů, ať již důvodně, ať bezdůvodně, bude si stěžovat do neobjektivního postupu orgánů fondu. Při politickém rozvrstvení našeho venkova je tato námitka zejména důležitá.

N e b e z p e č í r o z k l a d u p r á v n í h o c í t ě n í .

Jak vidět, má tedy nové vládní nařízení o zemědělském vyrovnání povážlivé úskalí. Jsou jím práva věřitelská a neschůdnost cesty garantovati tato práva prostřednictvím t. zv. Pomocného fondu. Proto, když již se chceme smířit se zemědělským vyrovnáním, musíme trvat alespoň na požadavku, aby se s ním zacházelo n a d m í r u o p a t r n ě. Budiž ho používáno jen v p ř í p a d e c h n e j ř í d š í c h a budiž vykládáno r e s t r i k t i v n ě, t. j. s patřičným zřetelem k ochraně práv věřitelských. Nové nařízení dává k tomu mnohou příležitost.

Nebude-li nové instituce zemědělského vyrovnání nadužíváno, můžeme doufat, že přece snad se zastaví rozklad právního cítění našeho venkovského obyvatelstva. Bohužel dosud kde kdo k tomuto rozkladu přispíval. Slibovala se inflace a druhá devalvace, mluvilo se o „smazání dluhů z knih“ a poskytlo se generální zemědělské moratorium s tichým příslibem, že už se to nějak zařídí, aby zemědělci sístované dluhy nikdy nemusili zaplatit. Tato demagogie vyvolala zlé duchy: Dnes dlužníci ani s uzákoněným

zemědělským vyrovnáním, splátkami a úmorem nejsou spokojeni. Co je to proti růžovým slibům z včerejška! A na to vše dívají se solidní a opatrní rolníci, kteří za cenu osobních obětí zachránili svůj statek před zadlužením a kteří dosud věří, že dané slovo zavazuje. Musí mítí pocit, že jsou blamováni ve své víře v úspěch šetrného a solidního hospodaření. K tomu přistupuje lákavost výhod zemědělského vyrovnání. Mnozí z těch, kteří jsou tak na polo zadlužení, budou v těžkém pokušení, uvidí-li, jak souseď radikálně zbavil se osobních a daňových dluhů a setřásl se sebe tíživost dluhů hypotekárních. Takový stav myslí je nebezpečný rozvrat mravních a státoobčanských hodnot našeho zemědělského lidu.

Sedláci a ti ostatní.

Nejde však jedině o rozštěpení venkovského lidu v zadlužené a nezadlužené. Neméně povážlivé je separování zemědělského lidu od ostatních vrstev obyvatelstva.

Na našem venkově žijí vedle sebe příslušníci téměř všech stavů. Dosud byli spíati v jeden celek společným a rovným právním řádem. V posledních letech dochází k třídění. Zemědělec má privilegium moratorií, sníženého úmoru a splátek a nyní může se též s výhodou vyrovnat, kdežto nezemědělec tak učinit nemůže, bude platit dlužné daně a ručil-li za zemědělského souseďa, zaplatí vše bez možnosti redukce svého dluhu. Takto vytváříme uzavřený zemědělský stav v právním smyslu. Nepokládám to za zdravé. Mám hlavně obavy ze zostření stavovských rozdílů, jež vede k neproduktivním bojům, škodícím jak celku, tak i jednotlivým stavům (tedy i zemědělskému). Uzavřené stavy v boji o krajíc, který je k rozdělení, vyplývají svých sil, místo aby je věnovaly k rozmnožení národní produkce. Dokladem toho je na př. náš boj o obilní monopol. Umělé zdražení obilí vede k zúžení jeho spotřeby a k neprodejným obilním přebytkům. Stát je koupit nemůže, neboť je nemůže bez ztráty odbýt a na mecenášství nemá. Celý boj o vyšší ceny obilí vyzní hluše a na bojišti zůstanou jen trpkosti a vyplývaná energie.

Snad někdo z toho, co jsem zde napsal, vyvodí jednoduchý závěr: Uzavírá-li se zemědělský stav, ať se uzavrou a semknou též jiné stavy a mocí svých politických organizací vynutí si na státním zákonodárství vyrovnání výhod. Tomu se říká v naší politické hantýrce t. zv. vykupování. Tato logika má však své závažné mezery. Často to vůbec nejde, dáti všem stavům to, co jsme dali jednomu z nich. Tak na př. nelze pro všechny stavy uzákonit moratoria, neboť to by znamenalo úplnou stagnaci hospodářského života. A je-li tam či onde možno vyrovnati stavovské výhody, jsme na konec tam, kde jsme dříve byli: každý má zase jen to své a nádavkem ztrátu vyvolanou zbytečným dohadováním a bojem.

Je známá historka o dvou sedláčích, z nichž jeden vedl svou krávu, druhý nevedl nic. Cestou uviděli žábu. Sedlák bez krávy vsadil se s druhým o tu krávu, že žábu sní! Žábu snědl a krávu vyhrál. Kousek cesty dále uviděl druhou žábu. Sedlákovi v sázce podlehlému bylo líto, že přišel o krávu. Vsadil se rovněž a za krávu snědl žábu.

Každý měl jen to své a nad to v žaludku žábu.

literatura a umění

Otto Rádl:

E. F. Burian čili divadlo aktuální

Návrat hudebnosti.

Ve dvou článcích, které jsme tu přinesli loni v létě, jsme současně s počátky Osvobozeného divadla Voskocova a Werichova ukázali počátky naší divadelní avantgardy. První podněty nového režijního stylu, který opustil kukátkové a ilusivní jeviště, přinesl Jiří Frejka, dogmatický Jindřich Honzl byl jeho následovníkem. Ve chvíli, kdy česká divadelní avantgarda, která od roku 1923 pracovala jednotně, se v sezoně 1926—27 rozpadla na samostatnou skupinu Frejkovu a skupinu Honzlovu, vynořuje se pojednou mezi oběma režiséry třetí, Emil František Burian. Frejkova síla spočívala v nápadech, technické vypracování jeho her však trpělo jeho menší schopností pro systematické a precizní nastudování. Jindřich Honzl přinášel představení po technické stránce bezvadně nastudovaná, v provedení neobyčejně precizní, ve své podstatě však trpící nedostatkem fantasmie, intelektuálností a suchostí. Nový režisér, Burian, do té doby známý jako skladatel, propagátor jazzbandu a jako diletantský herec a zpěvák při avantgardních představeních, měl štěstí, že sjednocoval přednosti obou: měl Frejkovu neklidnou fantasmii, jeho bohatství prostorových nápadů — a současně měl i Honzlovu důkladnost práce, vášnivost jeho neústupného zaujetí a vytrvalost.

E. F. Burian měl proti oběma svým kolegům a konkurenťům velikou výhodu: byl hudebník. A hudba byla novým elementem, na něm budovalo jeho divadlo. Hudebnost byla onou složkou, která měla vtisknouti základní ráz všem Burianovým inscenacím a odlišiti je od všech jeho současníků.

Na počátku: voice-band.

Doba po roku 1925 byla obdobím, kdy divadelní revolučnost byla ještě ve vysokém kultu. Frejka ukazoval od inscenace Aristofanových „Žen o Thesmoforiích“, že se dal poučiti Tairovovou zálibou pro divadelní clownství, zatím co Honzl ve svém „Němém kanáru“ nebo v „Prsech Tiesiových“ projevil spíše sympatie pro mechanické a konstruktivní divadlo Meyercholdovo. Zatím, co tito oba režiséři spíše pozorně sledovali vnější podněty divadelních avantgard, došel E. F. Burian ke svému režiséřskému projevu organičtější cestou, od nitra k vnějšku.

Zatím, co ostatní formovali divadlo tím, že malované kulisy nahradily žebříky a soustavami latí a prken, šel E. F. Burian především ke slovu. Nebylo to ani slovo některého z francouzských dekadentů nebo švýcarských a německých dadaistů, kteří v této době stáli u mladé generace tak vysoko v kursu, nýbrž vybral si docela prostě Erbenovy „Svatební košile“, které dal sborově recitovati komornímu orchestru šesti lidských hlasů, nazvaných „hlasovým orchestrem“ neboli „voice-bandem“. Nežli vstoupil na jeviště, které pro něho bylo především projevem hlasového a pohybového kolektiva, přistoupil s podivuhodnou předvídavostí k vypracování svého základního nástroje, lidského hlasu a souboru lidských hlasů. Jeho snahou bylo vytvořiti si ze svých recitujících herců hlasový klavír, hlasové varhany, nástroj neuvěřitelně tvárný, přinášející ještě nikdy nepoznanou příležitost k inscenaci zvukových symfonií, které se měly státi jednou ze složek jeho budoucího jevištního pro-

jevu. Ve voicebandu, který měl svůj první veřejný večer dne 8. května 1927, měl Burian příležitost ukázat své nové pojetí slova, slova jakožto prostého zvučícího a rytmického útvaru, u něhož se ze samé starosti o jeho obsah a jeho smysl příliš často zapomínalo na jeho samostatnou rytmickou výraznost a melodickou emotivnost. První Burianovy voicebandové demonstrace nalézají se zvláštní zálibou kde-kerou příležitost s provokativní mladíckostí se rozcházeti s logickým významem slov, osamostatňují rozpustile slovní melodiku bez ohledu na smysl anebo ve chtěném protikladu ke smyslu a ze samé radosti z tohoto nového objevu docházejí až k různým rytmickým svévolím a libovůlím v trhání jednotlivých výrazů a jejich rozkládání v podivné složky. Od tohoto pochopitelného přehnutí, které přináší každý revoluční objev, ustoupí Burian ve svém pozdějším vývoji a ponechá si ze svého objevu především zdůraznění melodické, hudebnické stránky řeči a pak zdůraznění programatické kolektivní práce a výchovy hereckého souboru.

Toto Burianovo období, kdy pořádal recitační sborová představení svého voicebandu v Praze, po českém venkově i na mezinárodním festivalu v Sienně v září 1928, je stejně významné, jako jeho předchozí hudební výchova na konservatoři a absolvování jejího komposičního oddělení pro pochopení dalšího období Burianovy tvorby, jeho období jevištního.

Brněnské období.

Touto bedlivou pozorností, věnovanou slovu, vybudoval si E. F. Burian bezpečné východisko pro své pozdější inscenace jevištní. Došlo k nim v polovině roku 1929, jenž představuje mezník, konec prvního období pražské divadelní avantgardy. E. F. Burian je povolán spolu s Honzlem do divadla brněnského a také Frejka opouští po sezoně svého „Moderního studia“ malé amatérské scény a dostává se na divadlo Národní. Rok 1929 a 1930 tedy znamená zprofesionálnění našich mladých divadelních režisérů. Je skončeno období amatérských příprav, a tři nejvýznamnější mladí režiséři odcházejí na velké a obchodně vedené scény brněnského, Osvobozeného a Národního divadla.

Brněnské období přivádí E. F. Buriana do styku s technickou mašinerií velkého divadla a s lidskou mašinerií jeho hereckého souboru. Tento dvojitý kontakt přivedl Buriana ke dvěma negativním reakcím: způsobil, že po důkladném poznání zámítl především kukátkové jeviště, oddělené od diváka oponou nebo alespoň neviditelnou čtvrtou stěnou a že odmítl i práci se souborem hereckých deklamátorů a mimiků staré školy, jejichž úsilí směřovalo vždycky jen k co nejindividuálnějšímu pojetí buď svého Hamleta nebo alespoň svého vojáka s halapartnou, stojícího na hradbách. Ještě třetí negativní reakce Burianova se datuje z té doby: jeho reakce proti hotovému divadelnímu repertoáru, rozškátkovaného literárně historicky do rozmanitých věků a kulturních period. Burian se naučil v Brně odmítati starou divadelní budovu, starý herecký soubor a staré pojetí divadelní hry a naučil se odvaze vybásnit si divadlo po všech těchto složkách nové.

Burian si vytváří svůj herecký soubor, svůj kolektiv, pro jehož zdokonalení a co nejdůkladnější technické školení věnuje od té chvíle všechny svůj čas. V jeho formě kolektivu svého divadla nejde ovšem o nějakou diktaturu vševládnoucího kolektiva, nejde ani o nějaké demokratické rozhodování všech jednotlivých složek celku: je to daleko spíše jakýsi diktát nejnadanějšího jedince, kterému se ostatní dobrovolně podřizují, uznávající jeho povolání na základě jeho osobního vzdělání, jeho osobních schopností a jeho ne-

úmorné osobní obětavosti a práce. Současně s tímto vytvořením nového souboru, v němž každý sólista je jen hlasem v hereckém kolektivu, a v němž každý bezejmenný člen kolektiva hraje při některém představení hlavní úlohu hry, vytvořil si Burian i nový divadelní prostor. Místo divadla, rozděleného rampou na dvě poloviny, místo tohoto dvoudílného divadla, které se již ostatně všichni ti Reinhardtové a Hilarové a jiní pokusili spojit v jediný prostor herců a diváků, udělal si Burian své divadlo naprosto jednotně. Zrušil oponu i rampu, udělal jeviště přístupné zpredu i zezadu, zbavil se radikálně vši illuzivní podstaty scény tím, že otevřeně přiznal divákům, že všechno na scéně je pouhé dříví, papír a plátno, a že to, co tu svítí, není slunce, nýbrž pouhé reflektory.

Nejvýznamnější z Burianových inscenačních zásad je však jeho třetí princip naprosto nový postoj k autorovi a k jeho dílu. Pro Buriana existuje pouze jeden druh divadla, divadlo dnešní. Ať jde o Nezvala nebo o Calderona, stejně jako to později ukáže na Shakespearovi a na Wedekindovi, hledá E. F. Burian v každé divadelní hře pouze to, co je na ní dnešní, aktuální, po čem nám něco je. Expresionistický divadelní režisér si musil často dát líbit důtku, že prý „znásilňuje autora“ tím, že nechá přebujeti výtvarné prvky přes slovo básníkovy, že si přemístuje libovolně dějiště hry a přeskupuje pořad jednotlivých scén podle toho, jak to vyhovuje lépe jeho architektonickému schématu. Tento druh znásilňování autora je pouhou nevinou hříčkou proti tomu, jak si se svými autory dovolí zacházet E. F. Burian: pro něho každá hra je pouhým libretem, pouhým slovním náznakem příštího básnického díla, které má teprve na scéně vytvořiti režisér. Režisér přepisuje toto autorovo slovní libreto nejen do výtvarné řeči jevištního prostoru, nýbrž je jeho tlumočnickem i po stránce ideové, přenáší konflikt z libovolné doby, do něhož jej umístil autor divadelní hry, do doby dnešní, v níž žijeme my, diváci i posluchači.

Když dospěl E. F. Burian svými brněnskými inscenacemi, mezi nimi zejména vynikla Nezvalova „Depeše na kolečkách“, k tomuto novému pojetí divadelní budovy, divadelního herce a divadelní hry, dospěl současně i k poznatku nejzávažnějšímu: že po ideové stránce eklektické dnešní divadlo, které hraje dnes naturalistu v naturalistické technice a v jeho fatalistické ideologii, zítra Shakespeara v jeho aristokratickém opovržení nad směšnými chudými lidmi, pozítří Maeterlincka s jeho l'art-pour-l'artistickými symbolickými hříčkami, věřícími jedině v důležitost krásy na tom světě, a o den později třeba nějakého autora, jenž vidí lepsi cestu do budoucnosti zajištěnu jen v co největším vypustňování nacionalistické víry v poslání svého národa — že toto divadlo není dnes už možné. Divadelní umění může vytvářeti každá scéna, každé divadlo, každý režisér se svým souborem jen z jednotného světového názoru jen z jednotné ideologie, která dochází jednotného názoru ve všech inscenovaných hrách.

„Zeitstück“.

Podobného, ideologicky hodnotného divadla mohl Burian dosáhnouti jen při naprosté samostatnosti svého podniky a nikoli dokud pracoval jako zaměstnanec oficiální anebo napolo oficiální scény. Proto Burian, jakmile opustil brněnské divadlo, snažil se uchytit v Praze. Bylo to obtížné, poněvadž při našem známém kulturním exklusivismu, při němž mimo Prahu není života, je každý umělec, několik let činný mimo Prahu, jakoby ztracen, a je přinucen přinéstí důkaz, že je ještě naživu. To bylo roku 1933 daleko obtížnější než deset let před tím, neboť ochota, dívat se na re-

voluční divadlo, tím více mizela, čím situace ve světové politice se stávala revolučnější. E. F. Burianovi se podařilo komponovat hudbu pro kterýsi český film a konečně založit divadélko „Červené eso“ (jehož název navazoval na tradici kdysi významné a také revoluční scény „Červená sedma“) v paláci ČTK. v Lützowově ulici.

Poněvadž v té době Osvobozené divadlo Voskovce a Weřicha upadlo do šablony vtipných a eklektických pestrých revuí z různých prostředí historie a z různých konců světa, stalo se Burianovo představení „L o d' ž i v ý c h“ po dlouhé době opět prvním výbojným činem na pražské scéně. Hra nebyla než paralelou evropské politické a sociální situace s lodí, plující po moři. Strídaly se tu obrazy s magazinovými kapitalisty, hollywoodsky dekadentními slečnami, barvotiskovými proletáři a s konečnou revolucí, strakatá směs aktuálních narážek a celek bez literárních nároků. Ale to právě E. F. Burian potřeboval. Byla to časová hra, byl to „Zeistück“ jaký mu tanul na mysli a jaký mu dostačil. Umělecké dílo z tohoto náčrtu musila teprve udělati inscenace. Burianovi se to skutečně podařilo. Hra byla jakýmsi ponurým baletem se silně typisovanými figurkami, herci byli groteskními tanečníky, přeskupujícími se jako automatické loutky do nových a nových skupin na holé dřevěné konstrukci, jež představovala palubu lodí, anebo dole, kde bylo podpalubí. K tomuto alegorickému a ironickému baletu si komponoval Burian sám hudbu, jednou jazzově parfumovanou a po druhé dělnicky revoluční.

Ve svém divadle.

Hra dočkala se i vnějšího a hmotného úspěchu, pro rozpor s podnikatelem však skončila předčasně jevištní život. Pro Buriana však znamenala předně možnost trvalého zakotvení v Praze, za druhé mu přinesla základ jeho hereckého ensemblu a konečně z ní získal i poznání, že může pracovat pouze jako samostatný podnikatel. Za tím účelem založil své divadélko „D 34“, pro něž si adaptoval sál pražského Mozarteu, do té doby používaný jen pro komorní hudbu a taneční koncerty. V tomto divadle pracoval do dneška celé tři sezony a od 19. září 1933 do dneška inscenoval dvacetpět divadelních her a recitačních programů voicebandu. Z Burianova programu připadá dvanáct premiér na různé literatury cizí a třináct na literaturu českou. Z cizích literatur převládá německá pěti večery, a sice Kästnerovým „Životem za našich dnů“, Brechtovou „Žebráckou operou“, Wolfovou rozhlasovou reportáží „John D. dobývá světa“, Wedekindovým „Procitnutím jara“ a večerem poesie Heineovy. Z polské literatury inscenoval Burian Jasiěnského „Ples manekýnů“, z ruské Gorkého „Jegora Bulycova“ a Pogodinovy „Aristokraty“. Na literaturu francouzskou připadá středověká farce „Mistr pleticha“ a Moliérův „Lakomec“. Z anglické najdeme tu jen Shakespearova „Kupce benátského“ a z židovské literatury starozákonní Šalamounovu „Píseň písní“. Již tento přehled co nejrůznorodějších námětů z různých konců světové literatury ukazuje, že dramaturgie není stránkou, na níž by Burian ve svém divadle kladl důraz. Nejde mu o to, podávat ve svém repertoáru učelivým divákům stručný kurs dějin světové dramatické literatury, což bývá dosud nejvyšší aspirací všech dramaturgů oficiálních.

Stejně pestře vypadá i výbor z literatury české a marně bychom hledali nějaký literárně-historický klíč, podle něhož E. F. Burian volí své kusy. Vedle dvou voicebandových večerů s recitacími z mladých českých básníků najdeme pojednou Havlíčkův jádrně realistický „Křest svatého Vladimíra“, melancholické sociální balady Wolkerovy, večer „Vojna“, sestavený výhradně z českých lidových písní, a romanticky kouzelný Máchův „Máj“. A k těmto realizacím

básní přistupuje Včeličkova reportáž „Kavárna na hlavní třídě“, pseudonymního Petra Marka „Bankovní závod Bankrot a spol.“, adaptace románu Karla Nového „Chceme žít“, Hoffmeisterovo „Mládí ve hře“, jevištní úprava Haškova „Švejka“ a revuální zpracování jeho humoresek s titulem „Haškovy noviny“ a Nezvalova surrealistická jevištní poesie „Milenci z kiosku“. Mezi třinácti různými večery jen dvě hry, psané opravdu pro divadlo, Hoffmeisterova a Nezvalova: všechno ostatní, románové a novelistické adaptace, dialogové reportáže sociálně a politicky zahrocené a konečně básně, upravené pro jevištní formu. Nic z toho nemá společného jmenovatele literárního, ani časového, ani ideologického. Pro Buriana jako dramaturga zkrátka neexistuje literární historie.

V tom je právě jeho síla. Kdykoliv si vybírá některou hru, leží před ním celá literární tvorba, promítnutá na plochu dneška. Ať jde o středověkou frašku nebo o desetisíckrát inscenované drama největšího jevištního autora, ať jde o báseň mladého poetického revolucionáře nebo o naturalisticky visionářskou hru sovětského spisovatele, vždycky v nich E. F. Burian nalézá pouze libreto k vlastní jevištní básni. Je něco nového a v základě velice zdravého v tomto odmítnutí literárně historických brýlí, v této snaze dívat se na všechna díla světové dramatické literatury jako na výtvoř lidského ducha, žijícího svým samostatným životem a mluvícího ke každé době právě tím jazykem, který tato doba potřebuje slyšet. Pro E. F. Buriana neexistují divadelní hry jako kulturní statky s neproměnným ideologickým obsahem. Nalézá v každém dramatu, přes vzdálenost věků, dnešní myšlenky, které ve své době byly třeba neslučitelné a skryty. Je přirozeno, že čím větší autor mu skýtá své dílo za podklad jeho inscenace, tím menšího násilí je k podobné nové interpretaci zapotřebí. Čím větší autor, s tím větší počtu různých stránek osvětluje současně ve svém díle lidský život, a jenom člověk svěhlavě zaujatý by byl mohl tvrdit, že aristokrat Shakespeare, interpretovaný v „Benátském kupci“ Burianově protikapitalisticky a protifašisticky, přestal být Shakespearem. Tajemství úspěchu spočívá při této metodě v tom, že režisér, jenž provádí jejich aktuální interpretaci, musí být také básníkem: tím Burian opravdu je.

Režisér zpívá a básní.

„Život za našich dnů“, jenž je první Burianovou inscenací v divadle „D 34“, je především vítězstvím poesie na jevišti. Těch několik básní, zhudebněných Edmundem Nickem, není naprosto dílem sociálně-revolučním: je to poesie spíše sociálně melancholická, která vyjadřuje v jednotlivých písních, jednotlivých monolozích smutek a bídu tohoto života, smutek zjasnělý u Kästnera tou zjednodušující prostotou jeho poetické řeči a čistotou jeho vidění, které má vždycky v sobě něco chlapeckého. I když se tu zpívá jedna písnička o oněch šťastných a bohatých lidech z velikých hotelů, je v tom ironie, ale nikoliv sociální nenávisť. Burian nezačínal v „D 34“ nějaké programní proletářské divadlo, začínal spíše poetické divadlo. Všude jinde se poesie pokládala v divadle za jakési nutné zlo, za něco, co je se samou postatou divadla v protikladu. Burian ukázal, že i lyrická básnička může žít na jevišti plným životem, pokud ji inscenoval skutečný divadelník.

Po stránce jevištně-technické vidíme tu E. F. Buriana zacházet co nejušporněji s výtvarnými prostředky jevištními. Stírá rozdíl mezi jevištěm a hledištěm tím, že doprovázejícího pianistu posadí na podium vedle scény ve výši jeviště a přiděluje mu také úlohu ve hře, která pracuje v náznačkovém prostředí spíše s plochými stíny herců. Tato inscenace

tvorí přechod od čistě hudební minulosti Burianovy k pozdějším dílům jevištním, slovo a hudba jsou tu základními složkami inscenačními.

Druhá Burianova hra, Jasiěnského polská futuristická komedie „P l e s m a n e k ý n ů“, pracuje s thematem o návštěvě oživlé figuriny v lidské společnosti, je to politická satira bez valné básnické síly, která si tropí smích ze socialistických reformistů. Zde měl Burian již příležitost k optickému ovládnutí jeviště živě pohyblivými a tančícími osobami, dialogy v saloně kapitalisty, scénami elegantních mondén, scénami očíslovaných bezhlavých figurin. Nebezpečí šablonovitě a lacině satiry bylo zažehnáno Burianovým jevištním kouzelnictvím. Vidíte-li některou z podobných Burianových inscenací, máte vážnou pochybnost o tom, je-li možno vůbec o nich mluvit jako o hrách jiných autorů: Burian z nich vytváří vlastní díla. Stejně jako se pochybovalo o tom, že Shakespeare je autorem leckteré ze svých historií, které přebíral buď motivisticky ze starověkých komedií nebo i v rozmluvách od svých předchůdců — mohlo by se s oprávněnou vážností pochybovat o tom, jsou-li autory těch rozmanitých inscenací divadla „D 34“ až „D 36“ všichni Jasiěšti, Včeličkové, Moliérové, Noví nebo Brechtové, či je-li jejich odpovědným autorem E. F. Burian, jenž tak, jako se v celé světové dramatické literatuře dědí každá situace a každá zápletko od některého z předchůdců, přejímal motivy, nápady, tituly nebo celé kusy od jiných divadelních autorů starších nebo mladších.

Reportáž našich dnů.

„Kavárna na hlavní třídě“ od Gézy Včeličky byla dialogovanou reportáží, která ukazuje průřez prostředím, které dosti dokonale zrcadlí naši společnost v dnešní době, prostředím kavárny od zámožného panstva a snobistických „intelektuálů“, od měšťáckých manželství až po bídu číšníků ve fraku v kuchyňském pozadí, po chudáky učně a šéfy podniku starostlivě strádající peníze. Od kapitalistů až po trampy, jsou v tomto obraze ze života různé zábavné figurky, které daly po daleko abstraktnější a alegoričtější „Lodi živých“ Burianovi příležitost k inscenaci „Hry ze života“. Burian vidí v podobně divadelně zábavně podané reportáži jednu z cest k aktuálnímu divadlu, které opět může zajímat lidi, které opět může nalákat nazpět do divadla prostě diváky, kteří už nikdy nezabloudí do oficiálních divadel. Burian dovede při podobné hře ze života vyvolat život a přece jej nenapodobovat. Jsou tu ve výpravě realistické složky, vysoké pulty, postel, rekvizity kavárny. Je ve volbě těchto prvků tak obratný, že dokáže přetvořit své malé divadélko s nehlubokým jevištěm na docela nový prostor: kromě nepatrné hloubky, šířky a výšky má Burianovo jeviště i hlediště už v této hře rozměr čtvrtý, rozměr divadelní. Burian spojuje naturalism a scénické kouzlo v básnické dílo jevištní.

„B a n k o v n í z á v o d B a n k r o t a s p o l.“ je podobného rázu: s motivem dvou kasařů, kteří si založí velký bankovní závod, aby mohli provozovat zlodějství ve formě společensky vážené a podle zákonů přípustné, kteří lákají vklady hlupáků, strádají kaucí zaměstnanců a organizují podvodné sňatky, všechno to skýtá příležitost k trochu kupletově stylizovanému pohledu na dnešní společenské typy, dnešní justici, dnešní sociální řád. Burian pracuje opět s realistickými i abstraktními rekvizitami, paravány, barevnými plochami a závěsy, z nichž si vybírá střídavě různá zákoutí pomocí světel reflektorů. Čím strhuje, je dokonalost celého nastudování a dokonalost souhry. Návštěvník Národního divadla, zvyklý jeho reprodukčním způsobům, podle nichž se každá věta vstěpuje posluchači dvakrát, nejprve napovědou a po druhé hercem, musí by vidět něco přímo nepřírodního v této Burianově inscenaci, při níž přes různou složitost užitého

jevištního materiálu vždycky všechno klope, scéna přechází v jinou scénu s bezvadnou jistotou a každý výjev se střídá se stejně jednoznačně výrazným a stejně přesně vypilovaným výstupem příštím. Podle technické dokonalosti nastudování a podle toho, jak beze zbytku dovede vyúčtovat se svým materiálem, můžete hodnotit divadelní nadání režiséra. Po technické stránce je při inscenaci „Bankovního závodu“ zajímavé navázání na jeden typ shakespearovských inscenací, pracujících s jevištěm rozděleným v pravou a levou polovinu, na níž se střídavě hraje.

K těmto dvěma reportážím můžeme přiřadit i devátou režii E. F. Buriana, adaptaci románu Karla Nového „C h c e m e ž í t“. Je to hra o nezaměstnaných, o venkovském dělníkovi a švadleně, kteří přijdou o místo a procházejí celým zápasem nezaměstnanosti. V této sociální revui vidíme rozmařilost bohatých i bídu baráček v žižkovské kolonii, poznáváme nocleháře pod mostem, nevěstky a šoféry, dělníky a lidi bez práce s manifestačním vyřešením. Pro Burianovu inscenaci je zajímavé jeho první užití diapositivů, které svým ilustrativním rázem doplňují obraz jeviště na ulici, vnitřek domů, silnici, pokoj. V konstrukci, po levé straně jeviště, která se dá uzavřít závěsem, hraje scény interiérové, na plátno v pozadí promítá obrazy scén, na různých zvýšených plochách hraje jednotlivé scény v naprosté kontinuitě oddělené od sebe pouze přechodem ze tmy do nového osvětlení. Je to programová a manifestační hra až po závěrečné výkřiky, provolávající do celého světa protestující „chceme žít“, na něž se ozývá jako ozvěnou tento výkřik ve všech světových jazycích. Současně tu však Burian přinesl více než pouhý inscenovaný dokumentární případ a manifest, přinesl tu opět básnické jevištní dílo s příkladným vyřešením epického jeviště.

Provedením hry „Chceme žít“ v březnu roku 1934 zakončil E. F. Burian svou první sezonu v Mozarteu. Jeho inscenace Moliérova „Lakomce“, která patří do této sezony, všimneme si příště společně s inscenací Shakespeara „Kupce benátského“, s nímž tvoří organický celek. Na konci sezony 1933/34 stojí Burian pevně v čele nového pražského divadla, které si vypracoval od země, uprostřed repertoárové nejistoty tápajícího eklekticismu a inscenační nudy oficiálních scén stojí tu Burian jakožto jediný přejímatel naší hilarovské revoluční divadelní tradice a jako režisér tvůrce, který dospěl k vyřešení toho, co je úkolem dnešní scény: k vytvoření aktuálního divadla.

Donald Maconochie:

Jak se píše povídka

Povídka, „short story“, představuje sílu anglo-americké literatury. Ve stech různých magazínech vycházejí desítky tisíc povídek, které vzhledem k rozšířenosti těchto časopisů musí vždycky mít měřítkem rozumu a citovost prostého čtenáře. Všichni velcí autoři angličtí a američtí učili se na povídce. Povídkou začíná svou činnost literární talent, který není spisovatelským profesionálem. Anglie, jejíž literaturu ze tří čtvrtin tvoří neprofesionálové, si vychovává tento druh autorů zcela uvědoměle, jak o tom svědčí právě vydaná knížka Donalda Maconochie „The Craft of the Short Story“. (Řemeslná stránka povídky, Pittmann, London, 1936.)

Genialita není nezbytná.

Přesát povídky, které čte statisíce lidí, je stejně zábavné, jako je čist. Nemyslete si, že k podobnému spisovatelskému úspěchu je třeba geniality. Najdete-li jednoho geniálního autora, který se živí spisovatelským, můžete vedle něho postavit devětadevadesát jiných, kteří činí

totéž bez geniality. Geniální autor dokonce má nevýhodu, že obvykle nezná velké množství drobných věcí běžného života, které ovládá každý člověk průměrné inteligence. Velice známý anglický literární kritik George Saintsbury prohlásil: „Na světě není právě mnoho geniů. Zejména v próse je možno dosáhnouti velice vysokého postavení a to plným právem, a nebýt při tom nikterak geniální.“

Tutéž zkušenost udělala většina nejméně úspěšných dnešních autorů, kteří většinou dosáhli své pověsti tím, že si řádně uvědomili, jaké jsou principy psaní literárního díla a že podle těchto zásad počali inteligentně psát. Remeslné stránce literárního tvoření se může člověk naučit. Pokusíme se vám to dokázat. Zejména to platí o povídce.

Není hledanějšího literárního druhu, než jsou povídky, jejichž průměr bývá délka 2500 až 6000 slov. Bylo by omylem se domnívat, že námětem podobné povídky mají být velké světové problémy, internacionální zápletky nebo fantastická světová dění. Nejlepším příkladem toho je Sir James Barrie, autor světové pověsti, jenž si volil náměty z nejběžnějších životních příběhů. Psal o mužích a o ženách, které znal, a o všedním venkovském životě. Každá vesnice a každé městečko se hemží náměty pro tisíce povídek, které jsou již docela připraveny k tomu, aby byly sepsány. Sbírejte tyto povídky a vypravujte je docela obvyklým jazykem. Nesnažte se, aby drobné rybičky mluvily jazykem velryb.

Základní vlastností každé povídky, která má obstáti ve zkoušce času, musí být toto: musí zajímat každého člověka, musí se obracet na člověka v nejširším měřítku. Themata jsou kolem vás a máte je vždycky po ruce. Všechno to, co se děje kolem, představuje neobmezené množství dosud neobjeveného syrového materiálu, jenž čeká na literární zpracování. Na vesnici i ve velkoměstě jsou kolem vás celé poklady povídek. Není třeba, abyste podnikali velké výpravy za dobrodružstvím.

Některým věcem se raději vyhýbejte. Jsou themata opotřebovaná jako starý drožkářský kůň. Nepište povídky o tom, jak dítě způsobilo, že otec s matkou se zase usmířili. Jděte s cesty obnošeným námětům. Nepište povídky o tom, jak dva bratři se setkali ve válce a každý bojoval na jedné z nepřátelských front. Vyhýbejte se také příliš silným námětům sexuálním, morbidním a depresivním. Neříkám, že věci pohlavní a intimní vztahy lidí by měly mít zakázaný přístup do povídky. Čtenář však k vám nikdy nepojme sympatie, bude-li vás podezřívát, že vaše smýšlení jakožto autora není čisté a ušlechtilé. Nezapomeňte, že se na každou povídku dívá jako na vaše zrcadlo.

Pište především optimisticky, volte si themata jasná a zdravá. Pokud nemáte geniality Maupassantovy, nemůže psát povídky jako jeho „Kulička“. Především je třeba činnosti, akce a zápletek, a co nejvíce jich. Jde to i bez vražd a sebevražd, bez zlomených srdcí a rozvrácených existencí, bez utýraných hrdinů. Nechtějte se stát hned v prvním měsíci malým Edgarem Allanem Poeem. Nevybírejte si také náměty náboženské. Nemá smyslu hádat se se sousedem o jeho náboženském přesvědčení, o jeho rase nebo politickém názoru. Nedělejte ve svých povídkách to, co byste ani v životě nedělal, když vyjdete za plot své zahrádky.

Co není snadné: začátek a konec.

Každou povídku můžete bezpečně zabít nudným začátkem, slabým koncem nebo špatným titulem. Spolehněte se na to, že určitě zaženete všechny čtenáře, zahájíte-li svou povídku, začnete-li takto:

„Bylo to za krásného dne uprostřed června, měsíce růží. Slunce zářilo s celou svou nádherou počínajícího léta. Ani vánek nezachvěl lístky v bohatých korunách stromů. Kolem nebylo slyšet nic než...“

A tak to může jít dál a dále, může dokonce následovat i znamenitá povídka, je však na ni už pozdě. Porozumíte přece, že čtenář nemůže mít důvěru v osud nějakého hrdiny nebo nějaké hrdinky, kteří se vynořili po takovémhle začátku. Naproti tomu se podívejte na takovýhle začátek:

„Byl jsem nemocen — nemocen až k smrti v této dlouhé agonii a když mne konečně zbavili pout a mohl jsem usednout, cítil jsem, že mne opouštějí smysly. Rozsudek — strašné odsouzení k smrti — to byl poslední zřetelný zvuk, který dolehl k mým uším...“

Takhle začíná povídka „Studně a kyvadlo“ od Edgara Allana Poe, jednoho z mistrů povídky. S takovouhle intenzitou by měla začínat každá novela. Chytí vás, takže je nemožno, abyste ji odložili před koncem. Podívejte se, jak začíná mistrovská povídka „Markheim“ od Stevensona:

„Ano,“ pravil obchodník, „naše ovoce je různého druhu. Někteří z kupců to nevědí a tím získávám dividendu na základě své lepší znalosti. Někteří jsou také nepočestní...“

Nebo se podívejte, jak začíná Bret Harte svou povídku „Miggles“:

„Bylo nás osm i s kočím. Nikdo z nás nepromluvil během posledních šesti mil cesty ani slůvka...“

Tady jste ihned s dramatickou silou uvedeni do společnosti a dýcháte atmosféru. Naproti tomu nejhorší možný začátek povídky je popis nebo přírodní líčení. Nedovedu si představit nic nudnějšího než popis, ať už se popisuje člověk nebo krajina. „Nech kvákání a podej hned věc,“ — není lepšího pravidla.

Nezapomeňte nikdy, že čtenář není naprosto povinen, aby vaši povídku četl. Je třeba, abyste ho hned prvními slovy chytili. Úspěšní autoři mají ve zvyku začít povídku dvěma nebo třemi řádkami, které hlavní hrdina pronese svým charakteristickým způsobem. Často se také začíná živým dialogem, z něhož rázem poznáme vzájemný poměr dvou povah. Velmi dobrým je také počátek povídky, prozrazující její charakteristickou náladu. James Barr začíná svou povídku „Výstřední žebrák“ takto:

„Vyřadte činnost některého smyslu a ostatní se průměrně zbystří. Ačkoli oči Randala Widmore byly bandažovány tak důkladně, že neviděl ani paprsku a ačkoliv tím jeho sluch měl být zbystřen, přece nezaslechl, že by se byly otevřely dveře domu nebo dveře pokoje. Že někdo se ocitl vedle něho v jeho domě, poznal teprve tehdy, když se ho otázel mužský hlas:

„Vidíš mne?“

Widmore se prudce otočil směrem ke dveřím. Usoudil, že dveře jsou patrně otevřeny, poněvadž pocítil průvan na tváři.“

„Co je?“ otázel se s uleknutím.

„Co dělám?“

Chvilku ticha, pak Widmore odpověděl:

„Nemám nejmenšího tušení, co děláte.“

„Opravdu? Nevidíš, že mířím revolverem na tvé čelo?“

Widmore pomalu otočil hlavu...

Po dobrém začátku nesmí následovat ochabnutí. Zájem čtenáře musí být stupňován až k vrcholu. Jakmile jste upoutali jeho pozornost, nerozptylujte ho zbytečnými podrobnostmi. A jakmile jste námět jasně a logicky vystupňovali a vyřešili, zakončete povídku. Ne dříve a proboha také ne později. Konstatování, že „dlouho ještě spolu šťastně a ve zdraví spolu žili“, se už hodí jen do povídek pro malé děti.

V čem spočívá kouzlo skvělého vyvrcholení děje, o tom svědčí povídky O'Henryho. U něho instinktivně cítíte, že nakonec musí přijít nějaké překvapení a tím je váš zájem ještě vystupňován. Je dobře, nechá-li si autor pro zakončení ještě něco v rukávu. Mistrem podobného vyvrcholení a náhlého zakončení je Maupassant. Ne-připojujte k povídce žádných všeobecných úvah a ne-

říkejte nakonec, že „mzdou za hřích je smrt“. Vzpomeňte si na povídku P o e o v u o studni a kyvadlu, z níž jsme již citovali počátek, v níž tento mistr novely dosahuje úžasného efektu svým strohým dramatickým a přímo grafickým vylíčením, takže jako čtenář máte dojem, že ležíte na místě oběti a že obrovské ostré ocelové kyvadlo sestupuje stále níž k vašemu srdci, až náhle v poslední chvíli zazní trubky, lidské hlasy:

„Byla to ruka generála Lassele. Francouzská armáda vstoupila do Toleda. Inkvisice se ocitla v rukou nepřátel.“

Stejně důležitý je i titul. Často dobré povídky mívají špatný titul: neriskujte však něco podobného. Nechte titul až na konec a přijdete na titul, který si povídka zaslouží. Nevymýšlejte však senační titul pro klidnou povahopisnou studii: titul musí vždycky zůstat v řádném poměru k rázu povídky a k zájmu, který může vzbudit.

Píšete pro lidi.

Nezapomeňte nikdy, že povídku, kterou píšete, má někdo číst a že ho má zajímat. Někteří autoři si myslí, že nejdůležitější věcí je charakteristika jednajících osob. Znáám však mnoho povídek prvního řádu s velice slabou povahokresbou, které přece čtenáři sledují bez dechu až do konce pro jejich dějovou zápletku. Povídka může mít úspěch bez vynikající charakterisace: nemůže se však stát nikdy populární, bez zajímavého děje.

Pohyb, který představuje děj, nemusí být nijak vnější, může být umístěn i v povaze hrdiny příběhu. Děj může být ovšem tragický, komický nebo milostný, může být výsledkem myšlenek vznešených anebo mrzkých, tomu se meze nekladou. Záleží však na tom, aby dějová zápleтка byla kombinována se zdravým lidským interesem. Nejoprávněnější námitka, kterou vám obyčejný čtenář může říci, zní: „Mně se nezdá, že by se něco takového opravdu přihodilo.“ Nepotřebujete nikdy otrocky kopírovat život, ale chodte k němu vždycky pro inspiraci, tak jak to dělají všichni velcí autoři.

Když popisujete řeč nebo jednání nějaké osoby, myslíte vždycky na někoho známého a představujte si, jak on by asi v té situaci mluvil nebo jednal. Jinak nebudou vaše figury než pouhé loutky, které dovedou zabít tu nejlepší povídku. Figura nesmí být otýpkou filosofických názorů a předsudků, musí mít maso a krev. Dbejte také toho, aby váš hrdina stále jen sám jednal a mluvil a abyste se neujímali stále slova místo něho. Nikdy neříkejte, že váš hrdina je takový a takový, ať to vždycky ukazuje průběh povídky.

Vzpomeňte si, že každý film, který vidíte v kinu, obsahuje jen malou část nafilmovaného materiálu: stejným způsobem nemilosrdně škrtejte všecko, co se vám zdá jen trochu nudné. Znáte-li nějaký obor nebo nějaké prostředí zvláště důkladně, specializujte se na povídky určitého rázu.

Nemyslete si, že je třeba každou z těchto osob s jejich zvláštnostmi detailně popisovat. Stačí podat portret i u hlavních osob zcela stručně. Při tom užívejte přímé metody tak, aby charakter osoby vyplynul z děje.

Čemu se říká „děj“.

Povídka má být řadou událostí, které představují jasně logicky a zajímavě obraz života. Abyste dosáhli její ucelenosti, začněte s náčrtem děje. Děj povídky nepředstavuje řadu obyčejných denních událostí jak za sebou přicházejí. Že někdo ráno vstane, chytí vlak na podzemní dráze, že přijde do kanceláře, přijme různé návštěvníky, naobědvá se, zdrží se zase v úřadě a pak se vrátí domů, jsa přivítán povinným polibkem své manželky. — to ještě není děj. Děj by se počal objevovat teprve tehdy, když by v obchodě zjistil, že proti němu tajně pracuje konkurent anebo když by se vrátil domů a svou ženu už tu nenašel. Jakmile máte celkový děj před sebou, rozvrhněte situaci v povídce nejprve v úvodní části, v druhé rozvíňte

zápletku, v třetí přineste vyvrcholení a nakonec rychle skončete rozuzlením.

Z jak prostého počátku může zmizet děj povídky, poznáte na příkladu Defoeova „R o b i n s o n a C r u s o e“, jehož přivedla na nápad jeho populární knihy lidská stopa, kterou kdysi nečekaně spatřil v písku. Položil si otázku: v které situaci by působil podobný nález nejprekvapivějším způsobem? Dospěl k tomu, že na osamělém ostrově, kam nevstoupila lidská noha. Z tohoto motivu rozvinul děj svého mistrovského díla.

Povídky mohou být tragické a humoristické, dobrodružné a detektivní nebo zamilované. Skoro žádná povídka se neobejde bez motivu lásky. Líčíte-li nějaký příběh lásky, omezte se vždycky na prostředí, které velice dobře znáte. Muž, děvče a zahrada, z těchto tří motivů byly již napsány nejstarší a nejkrásnější povídky. Píšete-li povídku dobrodružnou, nezapomeňte, že zde zejména běží daleko více o děj než o povahokresbu. Píšete-li povídku detektivní, záleží zejména na přesnosti pozorování nejmenších podrobností. Není to druh naprosto snadný, jak vám svědčí příklad Conana Doyle, který nejprve dosáhl mistrovství v historické novele, než vytvořil Sherlocka Holmese.

Obtížným druhem jsou povídky, které mají působiti tendenčně nebo výchovně. Novelisté s výjimkou H. G. Wells e nebývají reformátoři ani kazatelé a u povídky záleží daleko více než na její tendenci na tom, jak působí citově. Vyhybejte se osobám, které v novelách propagují nějakou doktrinu anebo vykládají nějakou teorii. Máte-li sklony k filosofii nebo k publicistice, můžete psát povídky o zdokonalování člověka a o lepší organizaci lidstva, tuto tendenci však formulujte pouze prostřednictvím charakterů svých povídek.

V povídkách humoristických, které dosáhly největší dokonalosti u Dickense, u O'Henryho a Barrieho, záleží především na lidskosti jejich humoru. Všimněte si zejména umění O. Henryho, který stojí nade všemi humoristy, protože dovede rozechvěti nehlubší struny v srdci. Jeho povídky jsou stejně pathetické i radostné. Nejtypičtější jsou jeho povídky sentimentální. Protože viděl život tragicky, nalézal si proti němu jakýsi protijed ve svých groteskních figurách: nejpříjemnější je však tam, kde prozrazuje cit. Ani Bret Harte nedovedl vypravovat lépe prostou povídku od srdce, obracející se na všechny vrstvy čtenářů. Dosáhl nesmrtelnosti galerií svých mužů i žen, pro něž najdeme příklad jen u Dickense: zemřel však dříve, než nám přinesl vrcholné dílo svého genia. Naučte se u něho, jak dovede se svým humorem vidět i na nejtragičtějších situacích jejich světlou stránku. Dickens, Barrie i O'Henry mají společnou víru v člověka a vždycky se smějí se svými postavami, nikdy se neposmívají jim. Dobrá humoristická povídka může vzniknouti pouze tehdy, máte-li smysl pro lidský charakter.

Stejně je tomu i s pathosem. Ten, kdo ovládá pathos, ovládá i lidské srdce. Ale všude, kde se apeluje na cit, je třeba nejvyšší opatrnosti, aby se nevzbudil odpor čtenářů. Chcete-li příliš rozněžniti své publikum, mohlo by se snadno stát, že je naopak obrátíte k cynismu. Zdá se mi, že něžnost a cit by se spíše měly přenechávat ženám, které dovedou upřímněji vyslovovati svůj cit a pociťovati soustrast. Vzpomínám na Bronteovou, zejména na „Janu Eyreovou“, v níž jsou místa literárně nejvyšší hodnotná, která skutečně člověk nemůže přečísti se suchýma očima. O povídkách tragických platí, že v základě jsou snažší než humoristické. Snad proto, že tragika ovládá v takové míře náš život, podaří se autoru snadno ji zachytit. Naproti tomu nic není obtížnějšího, než udržeti pozornost čtenářů při povídce, jejíž všechny postavy se dívají na svět s jasně stránky.

Žijete-li na venku, máte před sebou příštípkáře, řezníka, krejčího nebo kováře, kteří jsou přímo připraveni na to,

aby byli přijati do povídky. Podobně nalézal Barrie své postavy, dívá se z okna a rozmlouvá se sousedy. Říká se tomu otřepaně „nastavovati přírodě zrcadlo“, neexistuje však lepší metoda. Pište o lidech, jací jsou a ne jací by měli být. Čím více se povídka zabývá všedním životem lidí, k tím většímu počtu čtenářů mluví.

To platí stejně i o básnictví a Burns je proto nesmrtelný, že dovedl naplniti dechem nesmrtelnosti docela nejvšednější věci. Nejrealističtější tragedie je nejmohutnější: všimněte si mistrovského díla Breta Harteho „Tennessee's Partner“ a přesvědčíte se, že v celé literatuře není nic tragičtějšího než prostá věrnost člověka k člověku.

Vyhýbejte se ultrasensačním nápadům. Nesnažte se mučiti čtenáře. Přenechte něco podobného Poeovi, který jediný je dosti geniální, aby směl beztrestně volit podobné náměty.

Prostá řeč.

Pro mladěho autora není lepší rady než doporučit mu, aby se naprosto nesnažil vypěstovati si nějaký zvláštní a osobitý sloh. Mezi vším tím, co se napíše, je toho na světě pramálo, co by mělo nějaký zvlášť individuální styl. Je to proto, že sloh naprosto nemá ten význam, který mu přikládají stoupenci čisté literatury. Jak jsme již ukázali, tvoří povídku akce, děj, postavy a konverzace. Čekejte klidně, až vlivem četby a současně s dokonalejší rutinou ve psaní vám přijde sloh sám. Nesnažte se napodobovati něčí sloh ani konstruovati si nějaký sloh, nýbrž buďte prostě sami sebou.

Velice osudnou věcí je sloh květnatý. Čtenář, místo aby jím na sebe dal působit, se musí smát. Takový sloh vtrhuje z dojmu. Mnohomluvnost je podobně nebezpečí. Užijte pro každou situaci pouze tolik materiálu, kolik je ho naprosto nezbytně zapotřebí. Stejnou chybou je předlidnit povídku zbytečnými postavami. Zejména v povídce není místa pro příliš náročný sloh; o moderní povídce to platí dvojnásob.

Nezapomeňte, že nejlepší školou literární činnosti je čist mistrovské povídky.

Pište v krátkých větách. Pamatujte si, že nejsilnější jsou ty věty, v nichž je užíváno co nejméně přídavných jmen a co nejméně příslovců.

Při vyprávění povídky je důležité také si uvědomit stanovisko autorovo, s něhož se příběh vypráví. Vstoupíte-li do místnosti, kde mnoho lidí se navzájem baví jeden přes druhého, máte dojem Babelu. Stejným dojmem působí povídka, v níž si autor přesně neurčil své stanovisko: není to sled spojitých událostí, nýbrž zoufalý zmatek. Nejefektivnějším stanoviskem vyprávění bývá v prvé řadě v první osobě. Viz „Robinson Crusoe“. Slůvko „já“ vytváří přesvědčivou atmosféru. Nevýhody spočívají v tom, že líčí-li se nějaké hrdinné a úspěšné kusky vyprávěče, nabývá povídka nesympatického nádechu egotismu. Tomuto nebezpečí se velmi úspěšně vyhnul A. Conan Doyle, že udělil první osobu neúčastnému pozorovateli a spolupracovníku, dru Watsonovi. — Jiné stanovisko je psaní povídky pod zorným úhlem vševedoucího autora. Hodí se zejména pro studie charakterové s důkladnými analysami postav: viz „Romolu“ George Eliotové. Nebezpečí této metody spočívá v tom, že příliš široké objektivní analysy vypadnou únavně. — Třetí způsob vyprávění je užití hlediska divadelního. Při tomto vyprávění se autor vůbec neobjevuje, nýbrž nechává všechny osoby, aby mluvily a jednaly a tak se navzájem charakterisovaly.

„Říká-li se něco v uvozovkách, neznamená to, že to byl už dialog,“ řekl kterýsi autor trefně. Obtíž nespočívá jen v tom, že by řeč mohla vypadnouti příliš literárně a neživotně, nýbrž i v tom, že by příliš doslovně napodobovala dialogy skutečného života. Obyčejná pouliční konverzace lidí totiž vůbec není dialogem. Kdybyste takový rozhovor stenografovali, bude chaotický a nesmyslný. Anthony Trollope to formuloval:

„To, co si obyčejní lidé povídají, bývá stručné, výrazné, v ostrých větách, které často nebývají vůbec dokončeny a i vzdělaní lidé se tu dopouštějí mnoha nesprávností. Autor, jenž sestruje dialog, musí tedy volit střední cestu před jazykem naprosto korektním, jenž by zněl v dialogu pedantsky — a mezi nepřesností běžné mluvy, jež by při reprodukci vypadala na papíře jako grimasa a naprosto by nevyvolávala dojem reality. Reprodukujte naturalisticky řeč z ulice, a dosáhnete účinku komického. Mluvte korektně podle pravidel a váš dialog bude nepravdivý. Při volbě cesty dejte se vésti lidskou přirozeností a uměleckou schopností.“

Tvůrčí schopnost se objevuje.

K postavám a ději povídky potřebuje ještě dějiště, umístění v čase, prostoru a v určitých podmínkách. Dějiště musí tvořit harmonii s thematem a musí odpovídat potřebám každé situace. Jaký vliv má dějiště na ráz a průběh povídky při umělecké tvorbě, prozrazuje Stevenson:

„Pokud vím, je možno napsat povídku jedině jedním ze tří způsobů. Buď si vymyslíte děj a uzpůsobíte k němu postavy — nebo vezmete figury a vymyslíte pro ně příběhy a situace — nebo konečně si vyvolíte určitou atmosféru a zkonstruujete děje a osoby, jež by ji vyjadřovaly. Dám vám příklad v povídce „Šťastný muž“. Začal jsem tím, že jsem procítoval jeden z oněch ostrovů na západním pobřeží skotském. Z toho jsem postupně rozvíjel děj, který by vyjadřoval dojem, jakým na mne ono pobřeží působilo.“

V životě jedna věc vyvolává druhou. Dějiště a příběhy se navzájem přitahují. Vidíte-li krásný strom, toužíte pod ním usednout. Některé místo vyvolává touhu po práci, jiné po nečinnosti. Noc, tekoucí voda, úsvit dne, lodi, širý oceán — všechno to evokuje v mysli celou armádu anonymních žádostí a rozkoší... Jsou místa, na nichž se musilo určitě něco přihodit: snad před dávnými věky jiným členům mé rasy. A když jsem byl chlapec, snažil jsem se pro taková místa si vymyslet přiměřenou hru.“

Je mnoho mladých i starších lidí, v nichž dříme literární nadání, kteří však nevědí, jak je uplatnit. Je mnoho „němých a neslavných Miltonů“. Tyto skryté talenty se mohou dostat na povrch. Psát jasně se dá naučit, a jeho důsledkem je i myslit jasně. Vyvolte si vlastní pole pro svou literární činnost, vyberte si nějaký příběh, jenž změnil vaše stanovisko k životu, upředte kolem toho povídku a jednotlivým postavám dejte povahy známých lidí. Vzpomeňte si, že genialita je schopností vytrvale a odříkavě na něčem pracovat. Dbejte toho, aby vaše vyprávění plynulo ležce, mluvte svými slovy, nezdržujte se gramatickou a technickou přesností: na to stačí pozdější revise. Čím lehčeji se vám bude psát, tím větší záruku máte, že povídka bude lehce a plynule čitelná. Při revisi kontrolujte: zní to pravdivě? Má to pečeť upřímnosti?

Pamatujte si: čím více budete psát, tím více myšlenek vám přijde pro nové a nové náměty. Spisovatelská činnost proměňuje bystré pozorování věcí ve zvyklost. Rozvíjí se obraznost stejně jako schopnost rozvržení látky a budování děje se stává pohnáhlou procesem spíše podvědomým než vědomým. Autorova tvůrčí schopnost se stupňuje s každým dílem. Každá dokončená práce usnadňuje příští. Pro spisovatelskou schopnost není u člověka přesných mezí.

otázky a odpovědi

Kde zůstalo Rusko?

I. Praha, 17. dubna 1936.

Vážený pane redaktore!

Podařilo se Vám v předchozích letech získati si svými dobrými rozbory politických i jiných situací značný kruh čtenářů „Prítomnosti“, kteří vždy s dychtivostí očekávali Vaše články. Dovolte proto, abych mluvil v množném čísle,

třebas bych v tomto případě zastupoval jen několik čtenářů.

Četli jsme dnes i mluvili o Vašem úvodním článku v „Přítomnosti“ z 15. t. m. s titulem „Nebezpečí, v němž jsme“. Jest nám hádankou, z jakého důvodu opomíjíte ve své úvaze o situaci ČSR, v případě napadení Německem, spojení s SSSR. Jste snad toho názoru, že napadení Německem stalo by se tak bleskurychle, že zakročení se strany našeho vojenského spojence přišlo by post festum?

Vycházejíce z této možné Vaší úvahy, podotýkáme, že ani Hitler přece toto spojení nepodceňuje. Kdybyste je však podceňoval Vy, nesouhlasil byste vlastně se zahraniční politikou bývalého ministra zahraničí dra Beneše.

V našem kroužku se udržuje houževnatě pověst, že stojíte zvláště v poslední době silně pod vlivem agrární strany. Okolnost, že jste se ve své úvaze ani slovem nezmínil o spojení ČSR a SSSR, by tuto pověst rozhodně nevyvracela. Není nám známo, co by Vás mohlo pohnout k tomuto obratu, zda zásadní rozdíly světového názoru, či jiné věci, o kterých těžko mluvíme, nemá-li to člověk černé na bílém (ale i o těchto věcech se mnoho šeptá). Měli jsme z Vašeho článku neklamný dojem, že u svých čtenářů pomalu připravujete půdu pro obrat jejich politického smýšlení od SSSR směrem k Německu. Vy jste sice mimo jiné rozhořčeně odmítl pesimismus občana ČSR, který, čerpaje z historie, navrhuje dobrovolné vasalství vůči Německu, ale tak se nám zdá, že jste si s touto myšlenkou (kterou ostatně agrární kruhy nenazývají pesimistickou, nýbrž jedine správnou) zakoketoval.

Váš článek není z uvedeného důvodu objektivní. Objektivní jest úvaha jen tehdy, vezme-li zřetel na všechny dané skutečnosti. Takovou skutečností jest naše spojení s SSSR. Vaše mlčení o SSSR v tomto případě jest negativního rázu, asi takové, jako když všechny noviny v Německu dnes mlčí o dru Eckenerovi na rozkaz pana Goebelse.

Váš článek vyzněl v ten smysl, že jest dobré znáti nebezpečí, avšak východisko z něho nevidíte. My je vidíme, avšak nebudeme to východisko vykládati Vám, který je nechcete viděti.

Účel tohoto dopisu?

1. Oznamujeme Vám (jest nás zatím jenom pět a v duchu vidím Vaš ironický pošklebek o „malém, ale neohroženém kolektivu“), že v případě, že byste propagoval i nadále agrární zahraniční politiku, nebudeme Vás na této cestě sledovati a přičiníme se ze všech sil, aby tak nečinili i ostatní čtenáři „Přítomnosti“.

2. Prosíme o uveřejnění tohoto dopisu v některém z příštích čísel „Přítomnosti“ zároveň s Vaší odpovědí.

S úctou

Kolektiv čtenářů „Přítomnosti“.

II.

Vážení pánové,

musíte mi dovolit, abych byl trochu mrzut. Podívejte se: půldruhého roku hlásám, jak mohu, že vojenský spolek se sovětským Ruskem je pro nás naprostou nezbytností, chceme-li trochu klidně žít, snáším pro to důvody, cituji francouzské authority, aby se snadněji chápalo u nás, hádám se o to kde s kým, ještě před čtrnácti dny opakuji, že ani nejlákavější a nejocukrovanější nabídky Hitlerovy nemohou nás pohnouti, abychom se tohoto spolku zřekli, dávám všim způsobem najevo, že spojení s Ruskem není pro nás patrně o nic méně významné než spojení s Francií — a teď pojednou musím shledat, že se mne přísně vyzývají: a kde, prosíme, zůstalo v tvém posledním článku spojení s Ruskem? Asi chceš raději spolek s Německem? Postaráme se, aby se ti to nevyplatilo.

Každý má své pesimistické chvíle. Mně se teď právě zdá, že buď já neumím psát, nebo moji čtenáři neumějí číst, což obojí by bylo stejně truchlivé. Nebo že paměť ně-

kterých čtenářů je síť tak řídká, že se z ní všechno hned vytrousí.

Opravdu, já jsem v posledním článku nic neřekl o spolku s Ruskem — podle svého názoru proto, že zmínka o něm nepatřila do souvislosti toho článku. Mluvil jsem o spolku s Ruskem sice aspoň v dvaceti člancích předěšlých, ale to, jak se zdá, nemá vůbec žádný význam. Bratrstvo přívrženců spolku s SSSR je dobře organizováno a náramně nedůtklivé: v každém článku piš o spolku s Ruskem. Není libo, abych si do záhlaví „Přítomnosti“ vůbec dal za motto permanentní větu, která tam bude stát jako věčné světlo: redaktor tohoto časopisu je pro spolek s SSSR? Snad je to jediný způsob, jak se mohu zbavit zbytečného vyzývání.

Nemůže mne rozmrzet, jestliže můj poměr k spolku se sovětským Ruskem schválně falešně líčí „Rudé právo“. Já na př. napíši: žádné Hitlerovy nabídky nás nemohou svést k tomu, abychom se vzdali obranného spolku s SSSR, a „Rudé právo“ to svým nečetným čtenářům reprodukuje takto: pan Peroutka napsal, že Československo musí dát přednost smlouvě s Třetí říší před paktem s SSSR. Poněvadž jablko nepadne daleko od stromu, počínají si komunistické „Halo-noviny“ stejně: napsal jsem teď, že Volná myšlenka musí si dáti pozor, aby nevyčerpávala všechny své síly bojem proti katolicismu, což by mohl býti už jen anachronismus, a aby věnovala všechno své úsilí boji proti hlavnímu současnému nepříteli volného myšlení, jímž je daleko spíše fašismus než katolicismus. „Halo-novinám“ zlíbilo se z toho učiniti toto: podle Ferdinanda Peroutky je program boje Volné myšlenky proti fašismu anachronismem. Nevím, proč komunističtí redaktori považují za potřebno tak nehorázně lhát. Jako někteří lidé ze slabosti tělesné se potí, tak oni snad ze slabosti duchovní lzou. Nebo je to prostě řemeslo. Ale to mne mnoho nemrzí. V takových případech spokojují se prohlášením, že „Rudé právo“ a „Halo-noviny“ jsou velmi prolhané žurnály. Protože naše žurnalistika, ani komunistická, věru není sborem geniů, musí člověk, vstoupil-li do politického života, býti připraven klidně čeliti i tomuto nejpitomějšmu způsobu polemiky. Ale aby tyto přirozené útrapy byly zmnožovány ještě následky tak řídkoučkých paměti čtenářů, jak jsem uvedl výše, to je snad již příliš mnoho.

Nejsem, milí pánové, takový, abych během pouhých čtrnácti dnů tichounce přešel od jednoho stanoviska k druhému, jako zloděj přežije plot. Kdybych změnil názor — také takové věci mohou se dít — ohlásil bych to veřejně a vyložil bych i důvody, které mne k tomu vedly. Ale nejen že jsem názoru ve věci obranného spolku s Ruskem nezměnil, zůstávám dokonce pevně přesvědčen, že jej nesmí změnit ani nikdo jiný, kdo 1. smýšlí dobře s tímto státem a klade jeho bezpečnost, jak se sluší, nad všechny ohledy jiné, 2. kdo je dosti bystrý, aby postřehl, jak státnímu zájmu sloužiti. Věc je prostá: spolek s Ruskem je nejen pro nás, nýbrž i pro Francii naprostou nezbytností; podle toho, co o německé armádě víme, byli bychom proti ní i s Francií slabí; armáda sovětského Ruska je oním činitelem, který by pravděpodobně příští válku rozhodl. Jak bychom mohli nestarati se o to, aby činitel tak mocný nestál ve chvíli konfliktu na naší straně? Poněvadž věci takto stojí (rozhodující kruhy ve Francii si to dávno uvědomily), není pro naše bezpečí skoro nic důležitějšího než spolek s Ruskem udržovati. Jestliže někdo proti němu působí, jestliže jej někdo hledí zmařit, nemusí býti ještě velezrádce — možná, že jen nemá dosti pronikavý rozum. Ale kdyby se mu jeho úsilí podařilo a kdyby opravdu nás pohnul k rozvázání tohoto spolku, pak by nepochybně poškodil náš stát tak, jak by toho ani žádná velezrada nedokázala. Neboť nebylo by poškozením státu odehnati mu v kritické době spojení tak mocného?

Toto tedy jest mé stanovisko k spolku s Ruskem. Vystrihněte si to a schovejte pro všechny budoucí případy

pochybností, podezřívaví pánové. Ostatně doufám, abych výklad svého názoru dokončil, že naše a francouzské spojenectví s Ruskem bude mít význam ještě dříve, než válka vypukne, a že dokonce je nutno počítati je k těm nejúčinnějším prostředkům, které mohou válce zabrániti. Toto spojenectví výmluvně staví Hitlerovi na jeho duševní zrak obraz přesily, na niž by narazil, kdyby někde podnikl útok. A dojem úplné přesily, shromážděné na druhé straně, nejspolehlivěji ze všech pomyslitelných prostředků dovede přimět Třetí říši, aby pomýšlela na jiné věci než na válku.

V posledním svém článku líčil jsem situaci, v jaké bychom se octli no vypuknutí války. Rýnským opevněním bychom byli odříznuti od hlavních sil západních spojenců — spolek s Ruskem by začal působiti teprve mnohem později. Ostatně byla ruská armáda vždy silnější v obraně než v útoku. Nebylo by také lehké ji k nám transportovati, hlavně když by musila oklikou přes Rumunsko. Musili bychom státi celkem sami proti prvnímu nárazu německému — a je dobře si to uvědomovat již nyní. Je dosti pravděpodobno, že bychom aspoň částečně musili prodělati osud Belgie a Srbska za světové války — obsazení země nepřitelem. To vše týká se ovšem začátku.

Pokud jde o další, tu snad můžeme líčení posledního článku doplniti: příští válka, jak jsme řekli, by byla charakterisována systémem téměř nepřekonatelných opevnění na francouzské hranici; té i oné straně bude těžko prorazit. To nepochybně by určilo podobu celé války. Jak? S určitostí na to odpověděti předem nelze, poněvadž tato příčina může mít dva různé následky podle toho, který by si válčíci vybrali.

1. Válka by se mohla na západní frontě vyvinouti zase v onen nekonečný posícní a zákopový boj, jímž už jednou byla — v letech 1914—18; dobytí jednoho zákopu, zaplacené tisíci mrtvých, pokládalo by se opět za zisk, který se sluší hlučně oslavovati; zase by tu byly ofensivy se statisíci ztrát, ono strašné bití čelem do zdi, jaké známe z ofensiv Joffrových, Nivellových i Falkenhaynových a Ludendorfových; byla by to zase ona děsivá vyčerpávající válka, ve které oba soupeři nečekají na nic jiného než na to, kdo se dříve opotřebuje; to by byla zase léta spíše vraždění než strategie; prohrál by ten, kdo by dřív vyčerpal všechny své zálohy — snad jen o měsíc dříve; a jak by vypadal vítěz? Tak, jak vypadá národ, který po několik let musil vésti výkvět svých mužů do útoku proti betonovým opevněním, obsazeným na každém čtverečním metru kulometem, dokonale zadrátovaným, chráněným vpředu podkopy a tou strašnou uzavírací palbou, již je schopno nejmodernější dělostřelectvo. Tak by zase musila vyhlížet válka na terénu, kde oba soupeři se do té doby dokonale opevnili.

2. Nebo — a tím právě bychom rádi doplnili svůj poslední článek — vezmou si vojevůdcové poučení z poslední války a s hrůzou odvrátí se od tohoto bezduchého řezničství vyčerpávací války a budou na jiném bojišti hledat možnost pohyblivosti; řeknou si, že se omezí na defenzivu a zajištění na terénu tak opevněném, kde proražení nepřítelovy linie stojí tolik obětí, kolik obyvatel má velkoměsto, a přeloží hlavní své operace do krajů, kde není opevnění tak souvislých a dokonale vybudovaných. Již ve světové válce zápasily proti sobě v generálním štábu spojenců tyto dva plány: proti strategii, která mermocí chtěla vynutiti rozhodnutí na bojišti západním, byla navrhována strategie jiná, která chtěla vyhnout se frontálním útokům proti německým opevněním a vésti hlavní rány

na východě. Byly učiněny jen polovičaté pokusy s dardanelskou a soluňskou frontou. Celá válka byla za největších obětí vybojována na bojišti západním, přesyceném válečným materiálem i opevněnými posicemi. Jestliže tedy vůdcové našich spojenců si ze světové války vezmou poučení, můžeme očekávati, že tentokráte by jejich hlavní ofensiva byla vedena na východě, od Jugoslavie a Bulharska na sever. Pak by hlavní síly srazily se jinde než ve válce poslední, možná, že na našem území. To je to nebezpečí pro nás, které mám na mysli, vedle onoho, které by pro nás vzniklo z odříznutí od hlavních sil spojeneckých, kdyby Francouzi opět chtěli vynutiti rozhodnutí na západě. Slyším s potěšením, že páni, kteří mi dopisují, vědí radu, jak se vyhnouti tomuto nebezpečí. Nedovedete si představit, jak rád ji uslyším.

A ještě slovo o té mé „propagaci agrární zahraniční politiky“. Musím se přiznat, že na mne dělá velmi malý dojem, i když mi někdo dokáže, že v té nebo v oné věci soudím podobně jako agrární strana nebo její noviny. Přemýšlím-li o něčem, jsem tak smělý, že nestarám se nejdříve o to, jak o tom soudí ten či onen. Snažím se nalézt to, co je správné. A domnívám-li se, že jsem došel k správnému úsudku, neuteču od něho zbaběle jen proto, že se k témuž úsudku s jiné strany přiblížil i agrárník. Co je mi do toho? Jsou lidé, kteří se pokládají za velmi svobodné myslitele, ale mýlí se. Jejich svoboda myšlení je omezena závazkem, který dobrovolně na sebe berou, mysliti vždy a o všem jinak, než o tom smýšlí agrární strana. To, milí přátelé, není žádné kriterium pravdy. Doufám, že budu mít vždy tolik skutečné svobody ducha, abych u svého mínění vytrval, i když agrární tisk dojde snad k mínění podobnému. Nejsem a nechci býti straníkem v tom ducha omezujícím smyslu, který mi nabízíte. Souditi, že pravda jest vždy jinde než ji agrárník hledá, to jest hádání podle vnějších okolností; není to spolehlivější cesta k pravdě než věštění z letu ptáků. Člověk musí býti i tak statečný, aby snesl, když s ním pp. Kahánek a Vraný nesouhlasí (a nadávají mu), ale i tak statečný, aby rovněž snesl, když s ním títo pánové náhodou souhlasí (a nadávají mu jiní). Nežádejte, abych ze sebe udělal takového panáka, jehož hlavním úkonem by bylo točiti se jinak než p. Kahánek. Abych zůstal ve styku s pravdou, snesu, i když na chvíli budu náhodou podobně souditi jako on.

Pokud jde o konkrétní případ, nemohu za to, že po Hitlerově obsazení Porýnska agrární tisk projevil vážnější a prozíravější názor na věc než socialistický, který ze sebe vyrazil jen několik nezřetelných frází. Měl jsem na štěstí tolik představitosti, abych uhádl, že se s Hitlerem bude jednat. Měl jsem snad tvrdit, že se s ním jednat nebude, jen proto, že také agrární tisk vyslovil mínění, že se jednat bude? Jak si to, prosím, představujete myšlení? Či žádáte, abych z věrnosti se spěchal blamovat všude tam, kde socialisté se blamují?

Agrární tisk měl pravdu, když tvrdil, že se s Hitlerem bude jednat a že je prospěšno učinit tento poslední pokus. Agrární tisk by neměl pravdu a zaváděl by republiku na scestí, z něhož by bez škody nevyvázla, kdyby usiloval o to, abychom s Hitlerem jednali sami, bez ohledu na své spojence a bez jednotné fronty s nimi; nesmíme si popřát luxus žádné izolace.

Naznačujete velmi laskavě a delikátně, že se něco šeptá — patrně o mém poměru k agrární straně. Přijměte mé ujištění, že to šeptají jen velmi omezení lidé. Nechte je šeptat. Snesl jsem už tolik hromování — jak bych ne-snesl také trochu šeptání?

— fp —

Jemný a vkusný dopisní papír

Pečujeme stále o to, abychom svým váženým zákazníkům posloužili papíry jakostně nejlepšími a decentně moderními. Zvolte si dopisní papír svého osobního vkusu z našeho obsáhlého vynikajícího výběru.

KAREL KELLNER, PRAHA, Václavské náměstí 61 — Dlouhá třída 17

Svět knih

Roč. 6. Číslo

KULTURNÍ ZPRÁVODAJ

16

Vítězslav Nezval:

LITANIE.*

Kolemjďoucí ženo
Paprsky jehly a bouřlivých
orchestrů

Gumový strome
Pláštvi přibitá na strop večera
Strašidelný dome v podobě rukavice
Jazyčku sirky a vah
Měsíční napajedlo
Hranice paruk a květů jasmínu
Polibku pramene a letek divoké
husy

Démanty posypané náleď
Úsměve děcka nad astronomickou
mapou

Struno vyluzující flažolet
Strome z ovčí vlny
Plachetnice poháněná obláčkem
z doutníku

Hvězdná noční salvo
Kornoute rážového listí a batův-
ských slz

Měsici v oku kočky
Upanišádo upanišád
Bleskem ožehnutý keři z krajek
Organtínová škraboško

Hudbo citem a samovaru
Povříšlem opásaná vichřice
Útočiště mlh a přezimujícího
ptačva

Lampo signálů na počest vítání
Tristana

Hromádko sněhových vloček
Pochodní vlasů na hlavě slunečnic
Mramorový moste nad tichým
pládem

Duho z níž se skládá periskop
Spící flétno tvaru nůžek
Lovecký popěvku a mýtinu kam
přichází v noci laň

Klubko motýlů a jehel
Ozvěno snu a kukačky
Věži z májového deště
Spánek mužů poštrající kudlankou
nábožní

Včelo přezimující na rtech svícnu
Třpyte solné komory a zrcadel
Ostranko jaderská na níž hraji
své písne jak na hřebínek

Ženo plamene
Ženo jež se mi vracíš v kartách
Ženo mých tantalových muk
Ženo s očima kolovrátku
Ženo s větrným mlýnem perleti
Ženo ukrutná jak malarie
Ženo s vlečkou rozvodněných
potoků

Ženo s kostnatými prsty jež
zatlačíš naposled má víčka

* Z právě vyšle sbírky „Žena v množném čísle“.

Autor a jeho dílo

„Psaní je zoufalý pud sebezáchovy. Ale dílo nenávidí svého autora. Stravuje ho, vyssává ho a nikdy není na světě místa pro ně pro oba. Dílo ssaie z autora, aby mohlo žít; a vysmívá se mu. Autor začíná žít teprve po své smrti, a to zásluhou díla, neboť teď těží zase on z něho.“
Jean Cocteau.

POZNÁMKY

Etienne Fournol:

HOVORY S MASARYKEM.*

Čapkovy Hovory s prezidentem Masarykem? To je tak trochu à la Plutarchovy životopisy. Jenže žádána pompa. Nic antického vyjma prostotu. Řada příběhů z moderních dějin, promíšených myšlenkami ještě modernějšími a nejsoučasnější filozofií. Na konci knihy vs subtilní vypravěč upozorní, že důležitá při rozhovorech, které zapsal, bývala mlčená, a prosí vás, abyste si je přimysleli. Myslim, že mnohá mlčení bývala také v Goethových rozhovorech s Eckermannem. Ale bodrý Eckermann je neslyšel.

Po prvé jsem měl čest uvidět budoucího presidenta Masaryka je-
* Předmluva k francouzskému vydání „Hovorů“.

nom in effigie. Za války, když byl oficiálně uznán příští československý stát, jsme navštívili kasárna české armády.

Kdesi v Lotrinsku, v Castelnaudově armádě: kraj smutný, měkce zvlněný, ale obklopený drsnějším a ztrnulejším rámcem jedlových lestů. Ta lotrinská pláň mi, ani nevím proč, připomínala tábořský kraj. Člověk tam ve vzduchu cítil ducha Jana Žižky, toho jednookého starého válečníka, před nímž se kdysi třáslo celé Německo.

Bylo nás tam několik Čechů a přátel českého národa s prezidentem Poincaréem a s Benešem, který byl tenkrát prostě generálním tajemníkem Národní rady a který ve svých vzpomínkách dává možná onomu dni přednost před nejtriumfálnějšími dny svého života. Po slavnostním uvítání šel průvod obejít dřevěné vojenské baráky. Vchody do tábora byly ozdobeny věncovím, zelení a někde také sym-

Jacques de Lacretelle:

KNIHY A LÁSKA.

Neznám nic, co by lásce sloužilo tak, jako krásná kniha. Ovšem: všechno, co je krásné, může vzrušovat dva milence. Když spolu poslouchají hudbu, když se spolu dívají na obraz nebo na krásnou krajinu v údolí, okoušejí rozkoše tisíckrát silnější, než když jsou sami; ale je to rozkoš sobecká. Jsou v ní vedle sebe a přece odloučení.

Ale kniha, krásná kniha, když se z ní těšíte zároveň s milovanou bytostí, jak vás sblíží! Všechno při tom napomáhá vaši lásce, přiklonění tváře, letný dotyk prstů, setkání pohledů nad touž řádkou, ticho, zhušťující touhu ...

A ještě v jednom případě může být kniha pomocníkem v lásce: když se připravuje po roztržce smír. Dokud je mezi milenci, kteří se rozešli, půjčená kniha, roztržka není definitivní. Člověk si napřed řekne: „Ať si ji nechá! Dám jí jí.“ A potom si jednoho krásného dne na knihu zase vzpomene a v duchu vidí chvíli, kdy si ji vzala. „A kde asi ji doma má teď uloženou? Otevře ji ještě někdy?“ Všechno možné představy vás přicházejí mučit. „Co kdybych jí požádal, aby mi ji vrátila ...“ A tato myšlenka je jenom vítanou záminkou, abyste ji mohli napsat. Pošle psaní, dostanete odpověď, podě-

LÁZNĚ PODĚBRADY

léčí též za paušální sazby

Podrobné prospekty vám zašle ihned ředitelství lázní

FEUILLETON

Anatole France:

INGRES.*

Miloval jsem umění vášnivě. Protože do Louvru jsem měl z domu jenom přes most, chodil jsem tam téměř denně a mohu říci, že mé mládí ubíhalo v tom skvělém paláci. Svým profesorům musím spravedlivě přiznat, že mi pomohli pochopit řeckého ducha, třebaže sami ho nechápali. Ztrávil jsem dlouhé hodiny v museu Campanové, zrovna tenkrát zřízeném, a v síních s řeckými vázami, nazývaných mnohdy ještě etruskými. Právě při studiu maleb, jimiž jsou ozdobeny, jsem si zamiloval krásnou formu a tak jsem, ani to netuše, dospěl k pochopení genia Ingresova.

Nelze říci, že Ingres nám vrátil kresbu starověkých umělců. O to nesiloval. Jeho technika je technika jeho doby, ale v řeckých kresbách je krása, kterou nalzáme pak již jenom u něho. Zanícenost je hojná a různ-

tvárná ve dvacetileté duši. Obdivoval jsem se Delacroixovi. Andělská kaple u sv. Sulpícia mě oslňovala, a když se říkalo, že nástěnná malba vyžaduje méně reliefnosti a více klidu, já jsem si říkal, že to bylo krásné šilenství vtěsnat na dvacet čtverecných stop nádherná sloupová, koně, anděly, hory, košaté stromy, zářivé dálky, nebe. Vzdávám za to díky bohům: pochopil jsem Delacroixovo dílo správně. Ale Ingres mi vnukal cit silnější: lásku. Věděl jsem, že jeho umění je příliš vznešené, aby bylo dostupné, a blahopřál jsem si, že jsem je pochopil. Jenom láska dělá takové zázraky. Chápal jsem tu kresbu, dosahující dokonale krásy tím, že se drží co nejvíce přirozenosti, a miloval jsem tu malbu, nejsmyslovější a nejrozkošnější ze všech, zároveň však velebně vážnou.

Ingres bydlil dvě stě kroků od našeho domu na Voltairově nábřeží. Znal jsem ho od vidění. Bylo mu přes osmdesát. Stáří bývá u obyčejných smrtelníků úpadkem, ale u lidí geniálních apotheosou. Kdykoli jsem ho potkal, vždy jsem ho viděl v průvodu jeho nejlepších obrazů a býval jsem vzrušen.

Nuže, jednou jsem byl v Châteletském divadle na premiéře Kouzelné flétny s Kristianou Nilssonovou. Měl jsem kreslo v parteru. Dlouho před začátkem byl sál obsazen. Vtom jsem uviděl, jak ke mně kráčí Ingres. Byl to on, jeho býčí hlava, jeho oči, ještě stále černé a pronikavé, jeho nízká postava, jeho široká ramena. Bylo známo, že miluje hudbu. S úsměvem se mluvívalo o jeho houslích. Pochopil jsem, že přišel, protože měl do divadla volný vstup, a že marně hledá místo. Chystal jsem se, že mu nabídnou své kreslo; ještě než jsem to mohl udělat, řekl mi:

„Mladý muži, půjčte mi své místo; jsem Ingres.“

Naděšen jsem vstal. Velebný stařec mě pocítil tím, že si mě zvolil, abych mu postoupil své místo.

Ještě jeden malíř francouzské školy našel něco z antické krásy. Dousin. Je klasický uspořádáním děje, postojí a s stylem figur. Ale Ingres jediný nám ve své kresbě zase přinesl pohanský sensualismus. S antikou ho nespojují velmi nejisté cesty archeologické, nýbrž rozlet geniálního ducha.

* Z knihy „Život v květu“.

